

LUNDS
UNIVERSITET

”Medborgargarde skyddar byns butik”

Civilsamhällets betydelse för det brottsförebyggande arbetet utifrån
fallet Kågeröd

Hanna Bergstedt

LUNDS UNIVERSITET
Rättsociologiska institutionen
Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2015

Handledare: Matthias Baier
Examinator: Karsten Åström

ABSTRACT

Kågeröd is a village in the municipality of Svalöv with about 1500 inhabitants. The village has only one remaining grocery store, Coop Konsum, and the store is currently in a financial struggle due to the high rate of crime that has affected the store during the past six months. When the inhabitants of Kågeröd found out that the store, which functions as a social meeting point, was threatened to its existence they decided to show their support by creating a vigilantes who guard outside the store every night to prevent future robberies. This study takes the form of a case study and Kågeröd is used to illustrate the civil society organization and its importance for law enforcement. Through interviews with three key people I have gained an insight into how Kågeröds as a civil Society is structured and what the motivation behind the citizen's actions is. Kågeröd is rich in social capital, they have a strong informal social control and they have a collective efficacy which provides them with the ability to work together towards common goals. Civil initiative is an important part of Society's crime prevention program and villages as Kågeröd should be seen as a valuable resource in crime prevention. The State has monopoly on the judicial aspects of repression, but that is only a limited part of law enforcement. Citizen participation must be seen as an equally important part. According to Christie, administration of justice rests too much on vertically operated system when it instead should be secured locally and be settled between the parties concerned. Forms for effective collaboration between the public and the private must be found so the parties can work complementary.

Nyckelord

Medborgargarde, medborgarbevakning, civilt samhälle, landsbygd, informell social kontroll, civilt engagemang, kollektiv förmåga, collective efficacy, civil crime prevention

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
2. BAKGRUND	1
2.1 CENTRALA BEGREPP	3
3. SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING	4
4. CIVILSAMHÄLLET ORGANISATION	4
4.1 SOCIAL SAMMANSÄTTNING AV INDIVIDER	4
4.2 "DET LILLA GRANSKAPET"	7
5. PRIVATISERING AV RÄTTSVÄSENDET	9
6. RÄTTSSKIPNING I LOKALSAMHÄLLET	12
7. METOD	14
7.1 OM INTERVJUERNA	15
7.2 URVAL	16
7.3 AVGRÄNSNINGAR	16
7.4 ETISKA ASPEKTER.....	17
7.5 ANALYSMETOD	17
8. FALLET KÅGERÖD	18
8.1 EN BILD AV KÅGERÖD	19
8.2 TIDSLINJE ÖVER HÄNDELSENA I KÅGERÖD UTIFRÅN MEDIARAPPORTERINGEN	20
8.3 PÅ PLATS I KÅGERÖD	22
8.3.1 Hur skapades medborgargardet?	23
8.3.2 Vilket bemötande fick initiativet?	25
8.3.3 Nattvandring och attityden mot polisen	26
8.3.4 Vad innebär det för landsbygden?	29
8.3.5 Vilka är det som begår brotten?	30
8.3.6 Vad behöver göras?	31
8.3.7 Hur ser de på framtiden?	33
8.3.8 Livet i Kågeröd	34
9. SLUTSATSER OCH ANALYS	35
9.1 CIVILA INITIATIV SOM BROTTSFÖREBYGGANDE INSATS	35
9.2 KÅGERÖDS STRUKTUR OCH ORGANISATION	36
9.3 CIVILSAMHÄLLET BETYDELSE	38
10. AVSLUTANDE KOMMENTARER	40
11. REFERENSLISTA	40
11.1 LITTERATUR	40
11.2 ÖVRIGA KÄLLOR.....	42
11.3 NYCKELPERSONER	44
12. BILAGOR	45
12.1 INTERVJUGUIDE	45

1. Inledning

Under hösten 2014 var jag praktikant hos trygghetsamordnare Annika Wågsäter på enheten för trygghet och säkerhet på stadsledningskontoret i Landskrona. Där ansvarade jag för en utredning om brottsförebyggande insatser inom handelsbranschen och det var i samband med det som jag började intressera mig för lokalt brottsförebyggande arbete. Den utredning jag gjorde för Landskronas räkning handlade om att genom en enkätundersökning ta reda på hur handeln i centrala Landskrona uppfattar att det brottsförebyggande arbetet har fungerat under de senaste åren. Då fick jag möjlighet att representera butikernas åsikter och jag insåg vikten av att ge sig ut på fältet och aktivt fråga de som berörs av problemet ifråga istället för att sitta på ett kontor och dra slutsatser utifrån statistik. En av de insatser som Landskrona lagt extra resurser på de senaste åren var polisiär synlighet och det var också den åtgärd som bidragit mest till den minskade brottsligheten, enligt handeln. Trots att det varit en framgångsrik insats önskade butikerna ytterligare ökad synlighet. Polisiär närvaro verkar vara en eftertraktad vara, och en bristfällig sådan på många ställen. Bristfällig polisiär närvaro i kombination med ett behov att skydda de egna intressena öppnar upp för skapandet av civila engagemang. Till en viss gräns är det accepterat, och till och med önskvärt med civila initiativ, men inte när gränsen mellan det privata och det offentliga passeras.

2. Bakgrund

I radioprogrammet *"Vem ska stoppa stölderna på landsbygden?"* tas problematiken med brottslighet på landsbygden upp. Först får lyssnaren följa med till den lilla byn Marås i Gnosjö kommun där Maråsbon Mikael berättar om den hopplöshet och frustration som genomsyrar byn på grund av alla inbrott som drabbat dem den senaste tiden. Att ringa polisen upplever han som meningslöst eftersom de kommer först efter en eller två timmar, om de ens kommer alls. Många känner sig lockade att med fysiskt våld ingripa själva i ren frustration. Ett medborgargarde är inte något som byborna vill ha, men de vet inte hur de annars ska skydda sin egendom och familj. Det här är en problematik som finns på flera ställen i Sverige. De flesta anmälningar av den här typen av stölder läggs ner på grund av att teknisk bevisning och beslagtaget gods saknas. Polisen står handfallna; de är beroende av allmänhetens tips men är samtidigt medvetna om att de inte kan vara överallt samtidigt. Brottsligheten förflyttas över hela Sverige och polisen verkar ständigt ligga steget efter. Radioinslaget avslutas med en historia om hur illa det kan gå när människor bestämmer sig för att ta lagen i egna händer. En

man i en stöldutsatt by fick en dag syn på en minibuss som han kände igen och misstänkte varit involverad i den brottslighet som försiggått i byn. Han, och en till, följde efter bussen och lyckades gripa föraren till minibussen och förde denne till polisen. Gripandet ledde till att ett större kriminellt nätverk började nystas upp och man lokaliserade en tomt där stöldgodset förvarades. Flera personer togs in till förhör men alla utom en släpptes slutligen. När det spred sig i byn att de misstänkta gärningspersonerna var på fri fot bestämde invånarna sig för att agera själva. En grupp män åkte till huset ifråga. Där slog de sönder de misstänkta bilar och en person kördes iväg och misshandlades. Det slutade med att tre personer häktades för människorov. De tre personerna var boende i byn som hade varit utsatta för stöld. Så det som borde ha slutat som en lycklig historia fick en tragisk vändning. Händelsen väckte stor uppmärksamhet i byn och folk uttryckte sin ilska över att polisen släppte de verkliga gärningsmännen för att gripa de som var offer från början.¹ Händelsen syftar på en händelse som ägde rum i Lidhult i augusti 2014. Männerna som anhölls åtalades för misshandel och människorov och dömdes slutligen till 1,5 års fängelse.² Människor på landsbygden har utsatts för en allt mer eskalerande brottsvåg. Polisen tror att det är organiserade kriminella nätverk som ligger bakom den höga graden av stölder och inbrott. Det är så väl organiserat att stöldgodset hinner lämna Sverige innan polisen hunnit reagera. De som drabbas är både privatpersoner och företag. Att någon inkräktar på privatpersoners tomter och tar deras ägodelar är oerhört kränkande och ger ekonomiska såväl som psykiska konsekvenser. Det skapar otrygghet hos människor som bor i mindre samhällen utan närhet till polis. Den frustration som genomsyrar byarna när samhället inte är kapabla att hantera brottsligheten får människor att agera på egen hand.³

När det kommer till i vilken utsträckning enskilda invånare får ingripa så säger 24 kap 7 § rättegångsbalken att:

24 kap. 7 §. 2 st. *Om den som har begått brott, på vilket fängelse kan följa, påträffas på bar gärning eller flyende fot, får han gripas av envar. Envar får också gripa den som är efterlyst för brott. Den gripne skall skyndsamt överlämnas till närmaste polisman. Lag (1987:1211).*

¹ Hemström, 2014

² Christofersson, 2014

³ Ibid

Skapandet av civila initiativ som ett resultat av bristfällig polisiär närvaro verkar ha blivit allt vanligare. När jag sökte närmare om fenomenet hittade jag tidningsartiklar från en liten by i Skåne. Kågeröd är en by i Svalövs kommun som figurerat i en hel del i tidningarna under det senaste halvåret. Anledningen till det är att byns enda kvarvarande livsmedelsbutik hotas till sin existens på grund av utsattheten för rån och inbrott som drabbat butiken under de senaste sex månaderna. För att förhindra ytterligare brottslighet skapade invånarna ett medborgargarde som suttit på vakt utanför butiken varje kväll sedan i oktober.⁴ När jag läste de tidningsartiklar som publicerats om Kågeröd fascinerades jag över den lilla byns förmåga att skapa civila initiativ för att skydda de egna intressena. Jag ville därför studera hur Kågeröd som civilsamhälle är uppbyggt och vad som är drivkraften bakom deras medborgerliga engagemang.

2.1 Centrala begrepp

Under studiens gång kommer vissa begrepp regelbundet att dyka upp. Den här ordlistan syftar till att klargöra några av de begrepp som är återkommande i studien.

Medborgargarde. Nationalencyklopedins definition på medborgargarde är ”frivillig vaktstyrka med självpåtagna polisiära uppgifter”.⁵ Eftersom begreppet har en negativ klang har jag utan större framgång sökt efter ett annat begrepp som syftar på samma typ av initiativ men i positiv bemärkelse. Jag kommer ibland att använda ”gardet” i brist på annat motsvarande ord, men främst kommer jag kalla det ”medborgarbevakning” eller ”vaktstyrkan” för att betona det positiva i initiativet.

Landsbygd. Det finns fyra geografiska klassificeringar. *Storstadsområden* är kommuner där 100 procent av befolkningen tillhör kategorin TOT eller TON.⁶ *Stadsområden* är kommuner med en befolkning som är minst 30 000 och/eller där den största tätorten har minst 25 000 invånare. Mindre kommuner som gränsar till dessa större kommuner och där utpendlarna som andel av nattbefolkningen överstiger 50 procent räknas också till respektive storstadsområden. *Landsbygd* är kommuner som inte ingår i de två tidigare klassificeringarna och som samtidigt har en befolkningstäthet av minst fem invånare per kvadratkilometer. Den sista klassificeringen är *gles landsbygd* och är kommuner som inte ingår i de tre övriga

⁴ Lundin, 2015

⁵ Nationalencyklopedin

⁶ TOT: Tätortsområden. Tätort med mer än 10 000 invånare. TON: Tätortsnära landsbygden. Områden mellan tätortsgränsen och en yttre gräns på ett bestämt avstånd från tätorten. Avståndet skiljer sig åt beroende på tätorten. 60 km från tätortsgränserna för Stockholm, Göteborg och Malmö, 30 km från tätortsgränsen för övriga orter med mer än 70 000 invånare, 20 km från tätortsgränsen för orter med mellan 10 000 och 70 000 invånare.

klassificeringarna och som har en befolkning som är mindre än fem invånare per kvadratkilometer.⁷

Civil/civilt samhälle. Nationalencyklopedin definierar civil som ”medborgerlig” och att det civila samhället handlar om hur människor lever tillsammans och tar hand om och hjälper varandra utan inblandning av myndigheter.⁸ I det här arbetet syftar civilsamhället på de mindre landsbygdssamhällena och den sociala interaktionen mellan medborgarna i dem.

3. Syfte och problemformulering

Medborgerliga engagemang av karaktären nattvandring och grannsamverkan är vanliga former av grannkontroll. Medborgerliga initiativ förekommer inte i alla närsamhällen utan det måste finnas vissa egenskaper hos civilsamhället som gör att de blir aktuella. Den här studien har använt sig av fallet Kågeröd för att skapa en förståelse för den sociala sammansättningen hos civilsamhällen med hög grad av medborgerligt engagemang. Syftet var att få en insyn i civilsamhällets organisation och vilka sociala faktorer som ligger bakom skapandet och upprätthållandet av civila brottspreventiva initiativ samt vilken betydelse civila initiativ har för samhällets brottsförebyggande arbete.

4. Civilsamhällets organisation

Det är framförallt tre mekanismer som viktiga när det kommer till den sociala sammansättningen i en fungerande demokrati. Den första är förekomsten av kollektiva normer och ömsesidig tillit mellan människor som bor i ett område. Den andra är omfattningen av den sociala interaktionen mellan människorna, och den sista är förekomsten av organiserade sociala nätverk som verkar sammanfogande för berörda människor.⁹ Nedan kommer en närmare presentation av några av de mest betydande förutsättningarna för att skapa närhet mellan individer i ett nätverk.

4.1 Social sammansättning av individer

Social kontroll innefattar mekanismer och processer som reglerar individers beteende så att de handlar i enlighet med kollektivets bästa; alltså att handlandet sker i enlighet med de regler, normer och värderingar som råder i gruppen. Inom sociologin används social kontroll inte bara för att förklara statens avsiktliga styrning över medborgarna utan även för att betona den

⁷ Jordbruksverket, 2015

⁸ Nationalencyklopedin

⁹ Eriksson, 2009, s. 21

spontana och oavsedda dynamik som uppstår genom människors informella samspel och ömsesidiga beroenden. *Informell social kontroll* är sådan kontroll som upprätthålls med hjälp av informella, personliga relationer och delade moraliska föreställningar.¹⁰

Bourdieu definierar *socialt kapital* som de resurser som finns tillgängliga för en individ eller grupp genom att ha tillgång till nätverk av mer eller mindre institutionaliserade relationer av ömsesidig bekantskap och igenkännande. Det sociala kapitalet upprätthåller den sociala kontrollen och är oavkortat förankrat i de band som förenar individerna i ett nätverk.

Bourdieu menar att individerna i en grupp antar olika roller och positioner, som gemensamt utgör en resurs, som alla gruppens medlemmar kan dra fördel av.¹¹ Bourdieu använder begreppet socialt kapital på en individuell nivå. En som tillämpar det på en mer strukturell nivå är Robert D. Putnam. I ”den ensamme bowlaren” analyserar Putnam det sociala kapitalet utifrån det amerikanska samhället.¹² Där definieras socialt kapital som följande:

”Dessa påtagliga substanser som är viktiga i människors dagliga liv: god vilja, gemenskap, medkänsla och umgänge bland individer och familjer som bildar en samhällelig enhet...Individen är hjälplös socialt om han lämnas ensam...Om han får kontakt med sin granne och de båda sedan får kontakt med andra grannar ackumuleras det sociala kapitalet, vilket kan komma att omedelbart tillfredsställa hans sociala behov och ge upphov till en samhällskraft som räcker för att i betydande mån förbättra levnadsförhållandena i hela det samhälle där han bor. Det gynnas i sin helhet av att alla dessa delar samarbetar, samtidigt som individen i sina förbindelser varseblir fördelarna med grannarnas hjälp, medkänsla och gemenskap” (Hanifan 1916, i Putnam, 2006, Den ensamme bowlaren: den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse, s. 19).

Enligt Putnam vilar socialt kapital på graden av deltagande i föreningsliv, ömsesidiga normer och mellanmänsklig tillit. Han menar att sociala engagemang föder politiskt engagemang vilket ger ökad insikt och förtroende för det politiska livet och samhällets organisering.¹³

Socialt kapital menar Putnam är nära besläktat med så kallad *medborgerlig dygd* på så sätt att medborgarna känner skyldighet att engagera sig i det offentliga. Han beskriver att den medborgerliga dygden är som starkast när den är förankrad i ett nätverk av ömsesidiga sociala relationer. Att enskilda individer skapar band som gynnar de egna intressena i kombination

¹⁰ Larsson & Engdahl, 2011, s. 16f

¹¹ Bourdieu, 1986, s. 248f

¹² Putnam, 2006, s. 7

¹³ Ibid, s. 14f

med att samhället i stort gynnas av att enskilda medborgare ingår i sociala nätverk tyder på att det sociala kapitalet både har en individuell och en kollektiv aspekt. Det sociala kapitalet skapas genom människors aktiva deltagande i föreningar och organisationer. Inom det interna nätverket skapas gemensamma normer som håller samman parterna. Ömsesidighet och förtroende mellan medlemmarna blir den centrala normen som härstammar ur övertygelsen att alla parter arbetar mot samma mål och samma normer. Att människor genom socialt kapital arbetar tillsammans för kollektivets bästa hävdar Putnam är förutsättningen för en fungerande demokrati.¹⁴ Att erkänna och sträva efter det kollektivets bästa på bekostnad av individuella och privata mål kallar Putnam *medborgerligt engagemang* och det utmärks främst av ett aktivt deltagande i offentliga angelägenheter.¹⁵ Frivilligt samarbete är lättare i ett samhälle som har ärvt ett stort socialt kapital i form av normer för ömsesidighet och nätverk av samhällsengagemang.¹⁶ Samhällsengagerade nätverk, såsom grannföreningar, är en oerhört viktig form av socialt kapital. Ju tätare de är i ett samhälle, desto troligare att dess invånare kan samarbeta till ömsesidig nytta.¹⁷ För att det ska bli aktuellt för medborgare att engagera sig i offentliga angelägenheter krävs en form av grundläggande inställning som Putnam kallar *medborgargemenskap* eller *medborgaranda*. Med medborgaranda menas mönster för medborgarnas engagemang och samhällssolidaritet, och medlemmarna i ett samhälle präglad av medborgaranda sägs ha hederliga affärer med varandra och väntar sig hederlighet i gengäld.¹⁸ Putnams analys visar att det finns vissa geografiska skillnader. Folk i mindre städer och på landsbygden är mer altruistiska, hederliga och tillitsfulla än folk från större samhällen. Folk på landsbygden är mer benägna att engagera sig i ortens angelägenheter, vilket medför att det sociala kapitalet tenderar att vara bättre.¹⁹ Termen socialt kapital är inget nytt begrepp utan det är flitigt använt i flera av varandra oberoende sammanhang.²⁰ Så trots att Putnams analys präglas av det amerikanska samhället så kan resonemanget appliceras på andra samhällen och kontexter.

Collective efficacy, eller *kollektiv självförmåga* på svenska, är en kombination av social kontroll och socialt stöd som sätter gränser och skapar förutsägbarhet i människors agerande och ger människor resurser för att leva gemensamt. Det innebär att invånarna inom en grupp

¹⁴ Putnam, 2006, s. 18f

¹⁵ Putnam, 2011, s. 102

¹⁶ Ibid, s. 188

¹⁷ Ibid, s. 195

¹⁸ Ibid, s. 97 & 126

¹⁹ Putnam, 2006, s. 216

²⁰ Ibid, s. 18

ska ha tillit till varandra, ha viljan att ingripa och aktivt jobba för gemensamma mål. En central aspekt i resonemanget är förväntningar. Förväntningar om att kollektivet kommer ingripa vid felaktigheter och förväntningar att alla parter jobbar mot samma mål. Genom att samarbeta på det sättet ökar den sociala sammanhållningen, den sociala kontrollen och det sociala stödet.²¹ Socialt integrerade områden kännetecknas som sagt av starka sociala nätverk och stark social samhörighet. Dessa områden har ett högt socialt kapital, stark informell social kontroll och en kollektiv problemlösningsförmåga som gör att de boende reagerar och agerar vid händelser och konflikter. Resonemanget ovan har nu visat att sociala sammansättningar av människor är en viktig aspekt för att skapa en stark och fungerande demokrati. Det är därför anmärkningsvärt att den nationella trygghetsundersökningen, NTU, inte tar hänsyn till ovanstående faktorer. NTU är en årlig studie som redovisar resultat om utsatthet för brott, upplevd trygghet, förtroende för rättsväsendet och brottsutsattas erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. Resultaten presenteras på både nationell och regional nivå. Trots sin betydelse och omfattning tar studien varken hänsyn till förekomsten av sociala och fysiska ordningsproblem, social integration, graden av social kontroll eller skapandet av sociala nätverk. Det är därmed svårt att få en bra bild över dessa faktorer betydelse för kriminalitet eftersom det inte finns några befintliga empiriska resultat.²²

4.2 ”Det lilla grannskapet”

För att förflytta oss från strukturnivå till grannskapsnivå så finns det flera faktorer som måste samspela för att skapa ett bra grannskap. En av dem är graden av delaktighet. Att medborgarna känner sig delaktiga i vad som händer i området, att de känner ett visst ansvar och att de har möjligheten att påverka vad som händer är viktiga aspekter. Mer konkret innebär det att normer skapas och upprätthålls, konflikter och problem hanteras gemensamt och man är villig att göra en insats.²³ En annan aspekt som visade sig viktig var relationen till grannarna. Att ha en god relation till grannarna uppfattades som en stor tillgång, under förutsättning att det finns en balans. Det måste upprättas en gräns mellan det privata och det gemensamma i grannskapet; folk vill att det egna hemmet ska fungera som en trygg sfär där man kan stänga ute den krävande och konkurrensinriktade omvärlden. Ett annat motiv till gränssättningen är människors strävan efter självständighet och att själva kunna avgöra i vilken utsträckning de vill vara en del av grannskapet. Att man bor i ett visst område innebär

²¹ Larsson & Engdahl, 2011, s. 73

²² Eriksson, 2009, s. 30

²³ Olsson, Cruse & Ohlander, 1997, s. 213

inte att man automatiskt vill vara delaktig i de intressen och värderingar som präglar området.²⁴ Studien lyfter fram ett antal punkter som är återkommande när det kommer till att skapa goda grannkontakter. För det första är det viktigt att veta vilka som bor och rör sig i området. För det andra vill folk ha det som kallas social responsivitet; ett grundläggande intresse av att vara en del av ett socialt nätverk där man reagerar på andra samtidigt som de själva får reaktioner av andra. För det tredje vill man ha ett ömsesidigt utbyte av tjänster; att hjälpa sina grannar när det behövs och att själv ha möjlighet att få hjälp. Slutligen vill man kunna lösa interna problem som uppstår i grannskapet. Det ger en känsla av kontroll att kunna agera och ingripa tillsammans med sina grannar när det uppstår konflikter med exempelvis andra eller kommunen.²⁵ Det kan finnas olika roller i ett grannskap. En av dem som har störst betydelse är *grannskapspersonlighet*, med följande definition:

Med grannskapspersonligheter avser vi sålunda personer som är kända av andra i grannskapet och som man ofta refererar till. Personerna är ofta synliga i grannskapet, kan mycket om situationen och bidrar till det gemensamma (Olsson, Cruse & Ohlander, 1997, Det lilla grannskapet s. 187).

Det är personer som vistas i området på regelbunden basis och som bidrar till grannskapet genom att ta ansvar, ha koll på aktuella händelser och se till att saker som främjar grannskapet blir gjorda.²⁶ Nära besläktat med grannskapspersonlighet är begreppet *eldsjäl*. En eldsjäl är en person som är mycket engagerad och involverad inom en organisation de känner brinnande intresse för och de har en central roll i organisationens utveckling. Deras närvaro i en organisation upplevs som en tillgång och avsaknaden upplevs som en förlust. De är centrala aktörer inom organisationer och de arbetar aktivt för att påverka till det bättre. Studier om definitionen av eldsjälar lyfter fram att eldsjälar är personer som drivs av engagemang, hängivenhet, intresse och entusiasm.²⁷

Agneta Malléns avhandling *Trygghet i skärgårdsmiljö – en studie om rädsla för brott i Åboland* behandlar upplevelsen av trygghet och rädsla för brott i åtta kommuner i finska skärgårdsområdet Åboland. Genom intervjuer med lokalbefolkningen analyserades och problematiserades kommuninvånarnas upplevelser och beskrivningar av trygghet och brottslighet. Den sociala strukturen och den sociala kontroll som präglar de mindre orterna var

²⁴ Ibid, s. 35f

²⁵ Olsson, Cruse & Ohlander, 1997, s. 35f

²⁶ Ibid, s. 187

²⁷ Wickenberg, 2013, s. 209f

en av de centrala aspekterna. Intervjupersonerna i studien tar upp flera faktorer som är betydelsefulla för trygghet i närmiljön. En av faktorerna som bidrar till en ökad gemenskapskänsla är deltagande i föreningsliv och politisk aktivitet. Att medborgarna i ett område är delaktiga och involverade i gemensamma aktiviteter fungerar sammanlänkande och är ett karaktärsdrag i områden med stark social integration. En annan aspekt som framkom under intervjuerna var tillit. Det visade sig att invånarna hade relativt enkelt att bestämma sig för vem de kunde lita på i hemkommunen och de hyste stor tillit till de andra boende i orten. Däremot verkar det finnas en generaliserad misstro till polisen och rättsväsendet. Informanterna upplevde polisen som osynlig i området då de sällan patrullerade i närområdet. Utryckningstiden var dessutom lång. För att förflytta sig runt skärgårdsområdet krävs transport via en vägfärja som trafikerar till de angränsande kommunerna. Enligt intervjupersonerna uppfattades färjorna som vägspärrar som visserligen höll brottsligheten borta, men försvårade även polisens jobb att hantera den brottslighet som återfanns på platsen. Den långa utryckningstiden i kombination med bristen på polisiär närvaro resulterade i en minskad benägenhet att vända sig till polisen vid konflikter. Konflikter löstes hellre internt än genom att blanda in en tredje part. Hushållen i Åboland ligger tätt och de sociala banden är därmed starka och deras starka tilltro till varandra gör att de föredrar att i första hand lösa konflikterna på egen hand. Som ett resultat av den starka informella sociala kontrollen noterades främlingar direkt när de visade sig i området. Den första observationen blev startskottet för en händelsekedja med syfte att identifiera främlingen och bestämma om denne accepteras eller kategoriseras som ett hot. Händelsekedjan innefattar hälsningsceremonier som används för att kunna identifiera en obekant och följaktligen kunna göra denne bekant. För att påverka graden av trygghet använder sig ortsborna av olika strategier. Dels är det insatser som har en direkt brottsförebyggande karaktär men även strategier som har en mer indirekt brottspreventiv verkan såsom grannkontroll. I Åboland återfanns både kollektiva och individualistiska brottspreventiva åtgärder där de kollektiva främst fokuserade på grannkontroll i form av hjälp med övervakning av egendomen.²⁸

5. Privatisering av rättsväsendet

En privatisering av rättsväsendet och den privata rättsskipningen är ett internationellt omdiskuterat ämne. I Sverige är debatten begränsad och fokuserar nästan uteslutande på

²⁸ Mallén, 2005

bevakningsföretag som övertar polisiära åtgärder. Kunskapen om företagens egna utredningar angående intern brottslighet är bristfällig och i princip obefintlig. Man vet varken omfattningen av den formen av rättsskipning eller vilka följder den får. Det är osäkert hur stor del av brottspreventionen polisen står för i jämförelse med enskilda. Tittar man närmare på geografiska områden kan man konstatera att en stor del av konflikterna i samhället och en stor del av övervakning och liknande kontroll sköts utanför rättsväsendet, av enskilda. En ökad belastning på rättsväsendet medför att allt fler av polisens, domstolarnas och kriminalvårdens arbetsuppgifter överförs till andra aktörer.²⁹ Det privata säkerhetssystemet syftar till att minimera risker och att undvika investeringar och omkostnader. Rättsskipning i form av repression är inget alternativ då det anses som kontraproduktivt i förhållande till målsättningen. Att välja bort strafflagen öppnar upp för möjligheten till civila lösningar av konflikter.³⁰ En privatisering av polisverksamheten och/eller rättsväsendet är inte helt problemfri. Frågan om maktbefogenheter är det som är centralt. Det är lättare att tillgodose insyns- och kontrollkraven när det kommer till den offentliga verksamheten.³¹ En annan problematik är rättssäkerheten. Det är inte försvarbart att tillåta att polisiära befogenheter sprids till privat och kommersiellt inriktad verksamhet. Som ett resultat av det accepterar inte samhället någon annan form av privat verksamhet än bevakning och rapportering. Bevakning förutsätter inte några befogenheter och kan därmed inte kallas polisverksamhet.³² Men är det verkligen rimligt att en av rättsväsendets primära målsättningar med sin verksamhet, att minska brottsligheten, ska delas med privata aktörer?³³

Rättsväsendets instanser och framförallt polisen är den aktör som är central i brottsbekämpningen, men det ansvaret delas även av andra myndigheter, kommuner och företag.³⁴ Brottsförebyggande arbete ska inte ses som en angelägenhet enbart för staten utan medborgarnas delaktighet måste ses som en central del av samhällsansvaret. Fördelningen av det brottsförebyggande arbetet är en återkommande politisk fråga. 1993 presenterade en borgerlig regering *Trygghetsutredningen* som fick direktiv om att se över rollfördelningen

²⁹ Engwall, 1995, s. 7f

³⁰ Ibid, s. 45

³¹ Ibid, 1995, s. 13

³² Ibid, 1995, s. 18f

³³ Ibid, 1995, s. 9

³⁴ Rikspolisstyrelsen, 2000

mellan polisen, kommunen och enskilda vad gällde trygghet mot brott.³⁵ Följande är taget därifrån:

Kommittén skall också överväga hur tryggheten mot brott skall kunna ökas genom ett vidgat engagemang från enskilda och privata initiativ. Exempelvis genom grannsamverkan mot brott och annan lokal brottsförebyggande verksamhet. En annan viktig fråga som kommittén ska studera är hur samverkan mellan enskilda och polisen kan utvecklas (Justitiedepartementet, kommittédirektiv 1993:37, s. 209).

Bakgrunden var den oroväckande minskningen av andelen uppklarade brott vilket man misstänkte skulle resultera i en oönskad ökning av privata initiativ i form av medborgargården. Året efter tillsättandet av *Trygghetsutredningen* fick Sverige en socialdemokratisk regering och under ledning av den presenterade Justitiedepartementet det nationella brottsförebyggande programmet *Allas vårt ansvar*.³⁶ *Allas vårt ansvar*, som då växt fram ur *Trygghetsutredningen* SOU 1995:146, poängterar att alla parter i ett samhälle har ett gemensamt ansvar för brottsligheten, dess orsaker och uppkomst samt att aktivt delta i dess bekämpning. De rättsskipande aspekterna med utövandet av våld och tvång har samhällets rättsinstanser monopol på, men det är bara en begränsad del av brottsbekämpningen.³⁷ *Allas vårt ansvar* belyser vikten av det medborgerliga initiativet och skiljer det från det offentliga ansvaret. Det har en brottspreventiv karaktär och syftar ofta till att skydda den egna egendomen eller rättssfären, och kan således inte annat än undantagsvis stödja sig på repressiva åtgärder. Det medborgerliga initiativet är i stort sett alltid ideellt och motiverat av privata skäl. De båda parterna, det offentliga ansvaret och det medborgerliga ansvaret, fungerar kompletterande och är en viktig del i samhällets kriminalpolitik³⁸. Det medborgerliga initiativet ska inte underskattas vilket poängteras av följande citat:

”Det är således inte tal om att ens lockas att kliva i fällan - att tro att de medborgerliga brottsförebyggande insatserna på den lokala nivån skulle kunna ersätta den offentliga kriminalpolitiken. Vad det i stället handlar om är att ta till vara den ytterligare resurs som medborgarnas frivilliga insatser utgör.” (Justitiedepartementet, Ds, 1996:599, *Allas vårt ansvar*, s. 12).

³⁵ Björkemarken, 2009, s. 45f

³⁶ Björkemarken, 2009, s. 45f

³⁷ Rikspolisstyrelsen, 2000

³⁸ Ibid

Ofta grundar sig skapandet av medborgargården i en besvikelse på polisen och deras jobb. Att en glesbygdssort med flertalet mil till närmsta polispatrull drabbas av en brottsvåg kan vara en sådan utlösande faktor. Trots att polisen uppmuntrar människor att engagera sig i olika lokala preventionsinsatser vill de understryka att det endast får vara som en frivillig insats och de får aldrig användas för polisiära ändamål. De som är aktiva i någon form av civil samverkan har samma rättigheter som den vanlige medborgaren, de får inte på något sätt överta polisens ansvar.³⁹ Det brottsförebyggande arbetet måste förankras lokalt, där problemen finns, utan att glömma det faktum att staten har det yttersta ansvaret för de kriminalpolitiska instrumenten. Den uppgift som hamnar hos regeringen är att försäkra att det lokala arbetet bedrivs under goda förutsättningar, med tillräckliga resurser och med tillgång till de verktyg som behövs. Det finns ett behov av att öka medvetenheten hos politiska beslutsfattare för att minska risken för oönskade kriminalpolitiska bieffekter av de beslut som fattas. Det är också önskvärt med en ökad medvetenhet om det brottsförebyggande och brottsförhindrande arbete som medborgarna står för. På senare år har det exempelvis blivit allt vanligare att medborgare går samman i grupper och skapar grannsamverkan, nattvandring och så vidare. Det är ett arbete där förutsättningarna och formerna som skiljer sig från det statliga då det bygger på samverkan, informell kontroll och medmänskligt engagemang. Det är viktigt att lyfta fram och betona den lokala nivåns ansvar och betydelse för det brottsförebyggande arbetet för att kunna ta tillvara på och stödja den kreativitet och arbetskapacitet som finns bland enskilda individer, organisationer och företag. Det är därmed ytterst viktigt att hitta effektiva former för att skapa en framgångsrik samverkan mellan det offentliga, det privata och det medborgerliga initiativet. De kompletterar och är beroende av varandra, och gemensamt ökar de möjligheten att komma tillrätta med brottsligheten.⁴⁰

6. Rättsskipning i lokalsamhället

Förr var samhället ett lantbrukssamhälle som präglades av gemenskap⁴¹ och stark sammanhållning mellan människor. Bostadsområdena var mindre och det fanns en medveten och inbyggd kunskap om vilka personer som bodde och befann sig i området. Utvecklingen till det moderna samhället har medfört en förändring i hur vi ser på fenomenet rättsskipning.

³⁹ Rikspolisstyrelsen, 2000

⁴⁰ Justitiedepartementet, Ds, 1996:599 ”Allas vårt ansvar”.

⁴¹ I ”Det lilla grannskapet” (1997:177) står det att gemenskap handlar om att människor upplever att de tillhör en social enhet och det finns ett samspel eller interaktion mellan de parter som ingår i enheten. Gemenskapen grundas på ömsesidiga förpliktelser och ömsesidig solidaritet.

Den norska kriminologen Nils Christie menar att det finns en mer märkbar distans mellan människor i dagens samhälle vilket visar sig när det kommer till att skipa rättvisa. Vi har gått från närhet och gemenskap till distans och begränsade relationer där människor inte har möjlighet att lära känna varandra och den komplexitet som kännetecknar varje individ. Det sociala kapitalet har minskat och blivit mer begränsat.⁴²

Christie skiljer på två typer av rättskipning; horisontell- och vertikal rättskipning.

Den *vertikala rättskipningen* bygger på dålig tillit och svag gemenskap. Det grundar sig i en tro att regler har en allmän giltighet på alla platser, i alla tider och för alla människor.

Konflikter löses genom att överlåta bestämmanderätten till formella institutioner och myndigheter. När intern social kontroll och närhet är bristfällig skapas utrymme för att definiera avvikande beteende som något ”kriminellt”.⁴³ Den *horisontella rättskipningen* har sitt ursprung i lantbrukssamhällena där rättvisa skipades på en personlig nivå, utan att blanda in externa högre makter. Horisontell rättskipning är kopplat till närhet och bygger på tillit och gemenskap mellan individer. Medborgarna agerar som jämlikar och inte som över- och underordnade.⁴⁴ Syftet är att lösa problem och konflikter internt mellan de parter som är involverade i konflikten. Den horisontella rättskipningen har tre huvudegenskaper. Den första är att problem löses lokalt. Hur andra människor löser sina problem på andra geografiska platser är inte av intresse, utan det är bara det som existerar här och nu som är av betydelse. Den andra egenskapen berör frågan om relevans. Till skillnad mot vertikalt organiserade system som ofta har på förhand bestämda lösningar är det de berörda själva som bedömer vad för information som är relevant för beslutsfattande. Det tredje och sista är att kompensation väger tyngre än vedergällning. Med vedergällning menas rättskipning där straffets ändamål är att bestraffa och tillfoga den skyldige lidande för de handlingar som begåtts. Enligt Christie bör regelavvikelse i första hand lösas med horisontell rättskipning och han menar att den är mer vanligt förekommande på platser eller bostadsområden med hög grad av gemenskap.⁴⁵ I sin artikel *Conflicts as Property* beskriver Christie konflikter som en angelägenhet mellan offer och gärningsman. Han betraktar konflikten som en egendom och menar att offret och gärningsmannen är de parter som ”äger” konflikten. När en konflikt blir föremål för det straffrättsliga systemet förflyttas äganderätten från att ske mellan brottsdrabbad och

⁴² Christie, 2005, s. 31f & 128f

⁴³ Christie, 2005, s. 128f

⁴⁴ Putnam, 2001, s. 103

⁴⁵ Christie, 2005, s. 128f

gärningsperson till gärningsperson och staten. Förflyttningen blir ogynnsam för den drabbades del eftersom denne både får lida för konsekvenserna av konflikten och dessutom förlorar sin rätt att delta i sin egen konflikt. Konflikten, som borde vara de berörda parternas egendom, har "blivit stulen" av myndigheterna och staten. Detta menar Christie är fel, konflikten borde ges tillbaka till de rättmätiga och ursprungliga "ägarna" så att de själva kan hantera den. Rättsskipandet måste, enligt Christie, lyftas ner på grannskapsnivå och konflikter bör lösas av de parter som är involverade eftersom de har bäst förutsättningar för att lösa den.⁴⁶

7. Metod

Studien har formen av en fallstudie. Fallstudien bedrivs empiriskt ute på fältet och innefattar ett detaljerat och ingående studium av ett enda fall. Det centrala i fallstudier är att forskaren vill förstå och förklara ett eller flera beslut; att förklara varför de fattades, hur de genomfördes och vad resultatet blev.⁴⁷ Designen fokuserar på den komplexitet och specifika natur som kännetecknar det enskilda fallet. Med fall menas ofta en viss geografisk plats såsom ett bostadsområde eller ett litet samhälle och tyngdpunkten i metoden ligger i studerandet av miljön eller situationen ifråga.⁴⁸ Studier av den karaktären begränsar sig till enskilda fall, men inom fallet kan det finnas flera enheter. I det som kallas kollektiv enhet tittar forskaren på flera enheter som till exempel ett lokalsamhälle.⁴⁹ Fallet jag ville belysa är lokalsamhället Kågeröd och besluten jag ville titta närmare på är hur och varför invånarna bestämde sig för att skapa ett "medborgargarde" för att skydda byns enda livsmedelsbutik. Att göra studier om enskilda fall görs bäst genom en kvalitativ metodhantering. En kvalitativ forskningsdesign är lämplig då syftet är få mer specifik data om en mindre struktur, i detta fall om situationen i Kågeröd. Kvalitativ metod har sin styrka i ord och lämpar sig bra när syftet är att skapa sig en djupförståelse om ett specifikt fenomen.⁵⁰ Den har en önskan om att få mycket information om ett fåtal enheter och att få en helhetsförståelse av dem. Nackdelen med den kvalitativa metoden är att det finns en risk att materialet blir ohanterligt stort och att datainsamlingen är tidskrävande och kostsam.⁵¹ Den kvalitativa metoden kombinerades med ett tolkande, hermeneutiskt perspektiv. Att ha ett hermeneutiskt angreppssätt innebär att forskaren vill

⁴⁶ Christie, 2009, s. 173f

⁴⁷ Yin, 2007, s. 30

⁴⁸ Bryman, 2011, s. 73

⁴⁹ Jacobsen, 2007, s. 63

⁵⁰ Bryman, 2011, s. 412

⁵¹ Jacobsen, 2007, s. 57

tolka och förstå människor vilket går hand i hand med min önskan att skapa mig en uppfattning om vilka drivkrafter som finns hos Kågerödsborna.⁵²

7.1 Om intervjuerna

För att få en så fullständig bild som möjligt över Kågeröd utfördes personliga intervjuer. Intervjuer är en viktig informationskälla vid fallstudier eftersom de skapar individualisering och ämnar ta reda på människors inställningar och åsikter.⁵³ Den insamlade datan tolkas utifrån det som intervjupersonerna berättar. Insatta och välinformerade informanter kan bidra med viktiga insikter om en viss situation, och det är deras utsagor och infallsvinklar som behövs för att erhålla den önskade informationen.⁵⁴ Min ambition var att hitta nyckelpersoner som är centrala och väl insatta, och därmed är kapabla att ge en heltäckande bild över händelserna i Kågeröd. Ytterligare fördelar med intervjuer är att forskaren kan erhålla tilläggsinformation som kroppsspråk och ansiktsuttryck samt att intervjuaren är den som har kontroll över situationen och kan styra frågorna i önskad riktning. Nackdelen med intervjuer är att de är kostsamma och tidskrävande. Informanterna kan dessutom påverkas av den så kallade intervjuareffekten; intervjuarens sätt att ställa frågor kan ha en inverkan på hur personerna väljer att besvara frågan.⁵⁵

Intervjuerna antog en fokuserande men samtidigt en öppen karaktär. Fokuserande innebär att intervjun är i dialogform men följer en uppsättning frågor ur en på förhand bestämd intervjuguide, medan en öppen karaktär är mer flexibel och syftar ta reda på fakta och människors uppfattningar om faktan. Då jag hade vissa på förhand bestämda teman jag ville ta upp men samtidigt ville låta dem prata så fritt som möjligt anser jag att en kombination av karaktärerna gav önskad struktur och flexibilitet. Syftet med den fokuserande intervjun är att få vissa faktapåståenden bekräftande som man redan anser vara riktiga vilket var lämpligt för att få bekräftat eller förkastat den kunskap jag inhämtat från tidningsartiklarna. Den öppna karaktären var lämplig vid de frågor som rörde informanternas åsikter och uppfattningar.⁵⁶ Vid utformandet av intervjuguiden valde jag att dels ställa allmänna faktafrågor som hur många de är i gardet, hur frekvent deras vaktande är/var, hur länge de varit aktiva och så vidare, men även frågor som var mer omfattande och krävde mer utvecklade svar. Till

⁵² Thurén, 2007, s. 94f

⁵³ Jacobsen, 2007, s. 92f

⁵⁴ Yin, 2007, s. 119

⁵⁵ Bryman, 2011, s. 228f

⁵⁶ Yin, 2007, s. 116f

exempel hur det kom sig att de beslutade sig för att bevaka Konsum vid stängning och om hur relationen mellan invånarna i byn är. Värt att tillägga är att jag inte använde mig av helt identiska intervjuguiden till alla informanter utan butiksföreståndaren på Konsum fick fler frågor om den pågående situationen i butiken medan de andra fick fler frågor rörande deras beslut att hjälpa till och situationen i hela byn.⁵⁷ När man ska bedriva studier om en geografisk plats är det en fördel att ha befunnit sig på plats för att få en mer fullständig bild av situationen. Att bekanta sig med miljön underlättar tolkningen och förståelsen av det som informanterna berättar och går hand i hand med fallstudiens strävan att skapa ett helhetsintryck.⁵⁸ Det i kombination med att underlätta för informanterna resulterade i att alla intervjuer ägde rum i Kågeröd.

7.2 Urval

För att kunna kartlägga situationen i Kågeröd behövde jag vända mig till personer/aktörer som bor i Kågeröd och besitter kunskap om det aktuella ämnet. För att få tag på informanter användes ett målinriktat urval. Ett målinriktat urval används ofta då forskaren är intresserad av att intervjua personer som är relevanta för forskningsfrågorna.⁵⁹ Butiksföreståndaren Mats kändes som en given informant eftersom det är hans butik som är central i det som händer i Kågeröd. För att kunna undersöka motiven bakom skapandet av ”vaktstyrkan” behövde jag vända mig till de engagerade och genom tidningsartiklarna fick jag reda på ett antal namn på personer ur vaktstyrkan och valde slumpmässigt ut två personer som jag tog kontakt med. Tanken var att börja med tre intervjuer och efter det göra en bedömning om jag behövde utföra ännu fler. Då alla tre utsagorna var samstämmiga och gav en tydlig bild över fallet gjorde jag bedömningen att det inte behövde göras fler.

7.3 Avgränsningar

Studien rör sig inom följande avgränsningar.

Geografisk avgränsning. Fler byar/orter har liknande problem och vissa paralleller kommer dras till andra byar i närområdet, men undersökningen kommer i första hand att ha Kågeröd som utgångspunkt.

Exkludering. Eftersom studien fokuserats på Coop Konsum kommer inga andra butiker att ingå i studien.

Perspektiv. Med utgångspunkt i frågeställningarna har jag gjort ett medvetet val att bortse

⁵⁷ Bryman, 2011, s. 419f

⁵⁸ Bryman, 2011, s. 420

⁵⁹ Ibid, s. 434

från polisens, politikerna och övriga perspektiv. Syftet är att se på problemet utifrån invånarnas synvinklar.

Antal intervjuer. Vid valet av antal informanter ville jag ha tillräckligt många för att få en god bild av fallet. Efter utförandet av de första tre intervjuerna gjorde jag bedömningen att den insamlade empirin gav en tillräckligt bra bild över fallet och att det räckte för att besvara frågeställningarna. Därför utfördes inga fler intervjuer.

7.4 Etiska aspekter

Vid en första kontakt, vid förfrågan om medverkan, informerade jag personerna om vem jag är, vad studien skulle handla om samt vad jag ville ha för information från dem. På så sätt visste de vad deras medverkan skulle innebära innan de tackade ja. Trots att jag vid en första kontakt informerade om det väsentliga i studien upprepade jag det vid inledningen av intervjun. Forskaren ska alltid inleda en intervju med att presentera sig själv och förklara studiens syfte. De blev även informerade om att deras utsagor endast skulle användas i forskningssyfte och inte till andra ändamål. Normalt ska forskaren utgå ifrån att deltagarna vill vara anonyma men eftersom de aktuella informanterna redan uttalat sig i tidningsartiklar och i sociala medier hade de inget emot att stå med namn.⁶⁰ Som en följd av deras godkännande behövde jag inte ta hänsyn till vare sig anonymitetskravet eller konfidentialitetskravet. Med avseende på ovan nämnda punkter anser jag att hänsyn tagits till etiska principer. För att slippa ta anteckningar under intervjuens gång tillfrågades informanterna om jag hade deras tillåtelse att spela in samtalet. Inspelning är en fördel för att kunna göra en detaljerad analys och för att undvika felaktig återgivning. Då kan forskaren fånga informantens svar i dennes egna fraser och uttryck.⁶¹ Samtliga samtal spelades in.

7.5 Analysmetod

Vid presentationen av data använde jag mig av ett narrativt angreppssätt. Det innebär att forskaren ser återgivningen av data som ett historieberättande från början till slut.⁶² För att skapa en struktur och för att skapa en generell bild av resultatet från intervjuerna har datamaterialet återberättats i form av teman. Tematisk analys går ut på att det datamaterial som samlats in struktureras utifrån teman som gemensamt framstår mellan informanterna och därefter sammanställts som en redogörelse.⁶³ Under utformandet av intervjuguiden och

⁶⁰ Bryman, 2011, s. 131f

⁶¹ Ibid, s. 421

⁶² Kvale & Brinkmann, 2014 s. 339

⁶³ Kvale & Brinkmann, 2009, s. 122f

utförandet av intervjuerna uppkom relativt tydliga teman som lade grunden för analysen. Vid resultatredovisningen har vissa teman slagits ihop då de övergått i varandra. Citaten som är med inkluderas för att kunna styrka tolkningen av resultatet.⁶⁴ Varje tema kommer att återberätta det de sagt så nära deras utsagor som möjligt. Jag har valt att låta språket ligga nära det som informanterna berättat då det ger en tydligare bild av informanterna om man använder deras egna begrepp och terminologi. I slutet av varje tema har jag lagt in några avslutande meningar utifrån mina egna reflektioner och dragit paralleller till de begrepp som uppkommit under forskningsgenomgången.

För att säkerställa att analysen är av hög kvalitet är det några punkter som forskaren bör ha tagit i beaktande. För det första ska analysen se till att all data har behandlats. Den enda data jag har bortsett ifrån är av sådan karaktär att de inte har något med studiens syfte att göra och därmed inte är relevanta. Den andra punkten säger att rivaliserande tolkningar och förklaringar ska tas hänsyn till. Om det är så att alternativa tolkningar uppkommit till de resultat som funnits går det inte att bortse från dessa. Den här punkten har inte varit aktuell för mig jag inte funnit några rivaliserande tolkningar under samtalen med informanterna utan de har varit eniga och samstämmiga. För det tredje ska analysen inriktas på den viktigaste aspekten av fallstudien. Fokus ska ligga på de viktigaste frågeställningarna.

Resultatredovisningen innehåller en del historier som kan verka överflödiga och som inte har någon direkt koppling till frågeställningarna, men de bidrar till att skapa en tydlig bild över livet i Kågeröd och deras sociala sammansättning. Slutligen ska man använda sig av sin tidigare förvärvade expertkunskap i den aktuella fallstudien. Eftersom jag på förhand bearbetat allt befintligt material som fanns om händelserna i Kågeröd ansåg jag mig vara insatt och uppdaterad på aktuella diskussioner och händelser vilket underlättade under återberättandet.⁶⁵

8. Fallet Kågeröd

Nedan redovisas den insamlade empirin om fallet Kågeröd. För att läsaren ska få en inblick i Kågeröd som samhälle presenteras först lite korta fakta om byn, kommunen och dess omgivning. Därefter kommer en tidslinje över medias rapportering om händelserna i Kågeröd under det senaste halvåret för att underlätta förståelsen av intervjudelen. Slutligen,

⁶⁴ Ibid, s. 218f

⁶⁵ Yin, 2007, s. 163

och viktigast, kommer presentationen av den empiri som intervjuerna med informanterna genererade i.

8.1 En bild av Kågeröd

- Kågeröd, med ca 1450 invånare, är den tredje största tätorten i Svalövs kommun och ligger vackert belägen mellan skog och öppet landskap vid Söderåsens södra sluttning. Söderåsen, med dess nationalpark, är ett av de främsta besöksobjekten i Skåne och ett värdefullt naturområde. Genom Kågeröd rinner Vegeå som bidrar till det natursköna intrycket.⁶⁶
- Kågeröd är kanske mest känt för racingbanan Ring Knutstorp där det årligen arrangeras motorsporttävlingar. Anläggningen är rikskänd och eventen skapar trafikströmmar genom samhället.⁶⁷
- Svalövs kommun leds av de tre samarbetspartierna Socialdemokraterna, Moderaterna och Folkpartiet. Tre partier som har som gemensamt mål att hela kommunen och landsbygden ska utvecklas och leva. Fokus ligger på utveckling och ökad befolkningstillväxt.⁶⁸
- Ekdungens förskola heter förskolan som finns i Kågeröd. Utöver förskola erbjuds även dagbarnvårdare som ett barn- omsorgsalternativ. Ekdungen var den första förskolan i kommunen att certifieras enligt Qualis.^{69 70}
- Skolan i Kågeröd heter Lunnaskolan och byggdes 1954, men moderniserades 2008. Det är en låg- och mellanstadieskola med cirka 200 elever. I anslutning till skolan finns en stor fin idrottshall som håller internationella mått och där finns också byns bibliotek. De äldre eleverna, årskurs 7-9, går på Linåkerskolan i Svalöv.⁷¹
- I Socialstyrelsens undersökning över 2 500 äldreboenden hamnade Kågeröds Åsgården år 2013 på femte plats.⁷²
- Kågeröd är den företagstätaste orten i kommunen sett till arbetsplatser i förhållande till ort- storlek. Ett sextiotal företag är med i den aktiva företagsföreningen. Exempel på större företag är Kågeröd Flak & Svets AB, Barry Callebaut, Lydotec AB, Ramirent

⁶⁶ Svalövs kommun, 2014

⁶⁷ Svalövs kommun, 2013

⁶⁸ Ibid

⁶⁹ Qualis är ett kvalitetsverktyg som anger kvalitet utifrån elva olika områden och där en förskola, för att bli certifierad, ska nå lägst steg 3 i en sjugradig skala inom de elva kvalitetsområdena.

⁷⁰ Henriksson, 2014

⁷¹ Svalövs kommun, 2014

⁷² Henriksson, 2013

AB och Cederbergs Åkeri. Exempel på handel och restauranger: BVL Söderåsen, Madame Plantier, Tre Stjärnor.⁷³

- Av de 10 kommuner i Sverige som år 2014 hade flest rån per antal butiker var Svalöv den kommun som låg i topp.⁷⁴

8.2 Tidslinje över händelserna i Kågeröd utifrån mediareporteringen

Att Svalöv är en av de kommuner som är mest drabbat av rån per butik är något som matbutiken Coop Konsum i Kågeröd har blivit varse. Konsumbutiken har funnits i 110 år och är en träffpunkt för byns invånare, mycket på grund av att den är byns enda kvarlevande mataffär. Av byns 1500 invånare är 1300 med i Kågeröds handelsförening. Trots stödet från invånarna hotas butikens existens. Sedan ett antal lågpriskedjor etablerat sig i Sverige blev konkurrensen marknaden stenhård. Coop Konsum i Kågeröd är en av de butiker som fick känna på konkurrensen. Avgifterna höjdes och kooperativet tvingades höja priserna i butiken till nästan det dubbla för att omsättningen skulle öka. Butiksföreståndare Mats Stedt bestämde sig för att göra en satsning. Butiken renoverades, omorganiserades, sortimentet förändrades, det lades större fokus på ekologiska varor, bättre leverantörer involverades och priserna pressades. Stedts satsning visade sig bli en succé; omsättningen ökade och kunderna var nöjda. Då kom rånerna.⁷⁵ Nedan följer en tidslinje över händelserna i Kågeröd utifrån medias rapportering.

15 november 2014

I augusti rubbades framgångssagan då Coop Konsum drabbades av ett rån. En beväpnad man rusade in i butiken, hotade kassörskan och kom över en ansevärd summa pengar. Bara några veckor senare, i oktober, hände samma sak igen. På grund av nedskärningarna hade butiken endast en anställd på kvällarna och nu fick schemat läggas om så att butiken alltid var dubbelbemannad kvällstid. Butiksföreståndare Mats Stedt investerade även i ett nytt kontantfritt kassasystem för mer säker hantering av kontanter. Åtgärderna kostade oerhörda summor pengar, pengar som butiken egentligen inte har. Ryktet spred sig snabbt och snart började invånarna diskutera rånerna på nätverket Facebook. Mats Stedt gav sig in i tråden och beskrev butikens situation med svårigheterna att resa sig efter rånerna och de nya förändringarna. Då bestämde sig allmänheten för att ställa upp. För att visa sitt stöd för

⁷³ Svalövs kommun, 2014

⁷⁴ Svensk handel, 2014

⁷⁵ Bruswitz, 2014

Konsumbutiken började delar av allmänheten att hålla vakt utanför butiken. Stödet grundar sig i en rädsla att bli av med sin butik. Många i byn äger inte en bil och skulle få det svårt att ta sig till närmsta butik i Svalöv om butiken tvingades stänga. I en månads tid har medborgargardet vaktat utanför Konsum för att förhindra ytterligare rån. Placerade på parkbänkar utanför entrén sitter de tills butiken stängt. Planen är att de i alla fall ska hålla vakt till det nya moderna säkerhetssystemet installerats i januari.⁷⁶

5 januari 2015

Knappt hade det nya året hunnit börja och det nya kassasystemet installerats innan det var dags igen. Tre maskerade personer tog sig in i butiken och kom över tobak och paket från postombudet. I samband med att entrén trycktes in gick larmet. Två yngre killar hörde larmet från sin bil när de körde förbi Konsumbutiken. De försökte jaga Volvon som innehöll de tre rånarna men de lyckades inte stoppa dem. Sen i november vaktar ”medborgargardet” utanför Konsum men när inbrottet sker efter stängningsdags finns där ingen som håller vakt. De båda rånerna och inbrottet har tagit hårt på butiken som har varit tvungna att lägga stora summor pengar på att reparera skadorna. Butiksföreståndare Mats Stedt poängterar att det verkar vara en trend på landet. Sen samhället gjort satsningar för minska kontanthantering på framförallt banker har rånare fått söka sig från bankerna till alternativa platser. Mats uppmanar nu politikerna att reagera. Det finns en risk att butikerna på landsbygden dör ut eftersom de inte har råd att skaffa den säkerhetsutrustning som behövs för att hålla rånerna borta. Trots motgångarna är butiksföreståndaren fast besluten att inte ge upp.⁷⁷

12 januari 2015

Konsumföreståndare Mats Stedt lyfter fram problematiken med brottslighet på landsbygden. För ICA-butiken i Billeberga blev rånet på julafton den sista spiken i kistan och innehavarna stängde ner butiken kort efter det. De senaste i raden att drabbas av inbrott är Marieholm och Ekeby. Den stora mängden rån och inbrott hotar att ta död på byarna på sikt. Rånare och tjuvar har sökt sig till landsbygden på grund av distansen till närmsta polis och väktarbolag, och eftersom risken att åka fast är mindre än i större städer. Små företag som kämpar för att hålla landsbygden levande har inte råd med de kostnader som krävs för att finansiera

⁷⁶ Strömberg, 2014

⁷⁷ Brandt, 2015

säkerhetsåtgärder. Vinsterna de lyckas tjäna ihop i sina butiker går oavkortat till rånare, reparationer och säkerhetssystem. Landsbygdsorterna håller på att urholkas.⁷⁸

15 januari 2015

En rapport från svensk Handel visar att Svalövs kommun är den kommun där det sker flest rån per butik (läs mer under 6.1). Den nya informationen får kommunens politiker att bjuda in rikspolitiker, polis och handlare för att diskutera hur säkerheten kan förbättras för butiker på landet. Kommunpolitikerna vill att mötet ska leda till konkreta åtgärder och inte bara löften om en förbättrad tillvaro för handlare. De vill att mötet ska generera en samsyn på hur det ser ut i landsbygdskommuner och att representanterna ska lyfta upp det på riksnivå.

Förhoppningen är att det här första mötet ska vara starten på ett återkommande dialogforum där idéer och problem kan diskuteras.⁷⁹

8.3 På plats i Kågeröd

Den mest värdefulla biten i fallstudien var intervjuerna med informanterna. Det var under de personliga intervjuerna som jag fick höra händelseförloppet från primärkällorna. Här nedan kommer presenterandet av informanternas egna versioner om händelserna i byn under det senaste halvåret. Tisdagen den 21 april åkte jag till Kågeröd för att utföra mina inbokade intervjuer med representanter från ”gardet”, Irene Horsner och Åsa Karlsson. Intervjun med butiksföreståndare Mats Stedt var inte bokad men när jag gick in på Konsum för att presentera min studie sa han att det gick bra att ta intervjun med honom efter de andra två. I övergången mellan intervju 1 och 2 bjöd Mats på fika i butiken så slutet på intervju 1 och början på intervju 2 utfördes som en gruppintervju med både Irene och Åsa.

Den första informanten heter Irene Horsner. Hon är 74 år gammal och en riktig Kågerödsprofil trots att hon flyttat runt en hel del sen hon kom till Sverige från Danmark 1975. Hon har en dotter och en son i Kågeröd och ett antal barnbarn. Informant nummer två heter Åsa Karlsson. Åsa är fyrabarns mamma som närmar sig fyrtio och som bor mitt emellan Kågeröd och Ekeby med sin familj. Informant tre är butiksföreståndare Mats Stedt. Mats är ursprungligen född i Boden och har bott i Kågeröd sen 2011. Han gav upp sitt jobb på Claes Ohlson på Väla för att flytta till Kågeröd i förhoppningen att landsbygden skulle erbjuda mer lugn och ro.

⁷⁸ Lundin, 2015a

⁷⁹ Lundin, 2015b

6.3.1 Hur skapades medborgargardet?

Mats Stedt tog över Coop Konsum i Kågeröd i november 2011. Han berättar om den pressade situation butiken befann sig i till följd av Coops ökade avgifter och kravet på ökad omsättning för Konsum. Han insåg att om inget gjordes snabbt skulle butiken, som funnits i byn i 111 år, vara död år 2015. Det gick inte att begära att invånarna skulle handla mer utan för att få kunderna att välja Konsum behövde butiken bli mer attraktiv, säger han. Butiken fräschades upp, sortimentet förnyades, bättre leverantörer togs in och priserna pressades. Satsningen blev en succé, på bara tre år ökade omsättningen från 13 miljoner till 20 miljoner, berättar han. Mats hemlighet för den otroliga ökningen ligger i relationen till byn. Konsum är en unik butik, säger han. Dels för att den har funnits i mer än 100 år och dels för att det är Kågerödsborna själva som äger den. Av byns ungefär 1500 invånare är det över 1200 som är medlemmar i Kågeröds handelsförening och därmed är de butikens ägare, berättar han. Så istället för att göra som handlare brukar, med erbjudanden som ”köp 3 betala för 2” så annonserade Mats genom lojalitet. Framtiden såg ljus ut ända tills rånen kom. Brottsligheten håller på att knäcka butiken, säger han. Mats berättar att det första rånet skedde i augusti och rånarna kom då över en ansevärd summa pengar efter att ha hotat kassörskan. Bara några veckor senare, i oktober, hände samma sak igen.

Att starta en vaktstyrka för att skydda Konsum och dess personal var Irene Horsners initiativ. Butikens situation började diskuteras på forumet Facebook och hon insåg att något måste göras. Irene frågade en av hennes bekanta i byn om han kunde tänka sig att stå med henne och vakta utanför butiken vid stängningsdags, vilket han gärna gjorde. Responsen på initiativet lät inte vänta på sig. Från början var uppslutningen ganska stor, många ville visa sitt stöd. Irene uppskattar att styrkan en kväll bestod av runt 15 personer, ett antal poliser, 2 hästar och 4 hundar. Som alltid när nyhetens behag har lagt sig minskade styrkan efter hand och numera är det en grundkärna på 2-3 personer som varje dag står på vakt vid stängning, säger hon. Irene berättar att de kommer cirka en timme innan stängning och sitter sedan på vakt på en bänk utanför entrén tills butiken stänger och personalen har gått hem. Irene själv har förutom två eller tre dagar suttit där varenda gång. Från början fanns vaktlistor där folk fick skriva upp sig, men numera finns inget vaktschema där man kan anmäla sig utan det är bara till att dyka upp när man kan. För att inte riskera att någon står själv där en kväll så har Irene sagt åt folk att de får meddela henne eller personalen om de inte tänker dyka upp. Åsa Karlsson var en av de personer som läste diskussionen på Facebook och bestämde sig för att hjälpa till. Hon är fyrabarns mamma och har av naturliga skäl svårt att sitta med varje gång, men hon försöker

vakta så ofta hon kan eftersom hon inte vill att affären ska läggas ner. Hon berättar att närmsta butik om Konsum försvinner är ICA i Svalöv. Åsa själv har moped och bor dessutom mitt emellan Svalöv och Kågeröd så hon har möjlighet att ta sig till både ställena, men för alla de äldre som bor i Kågeröd skulle en nedläggning av butiken vara förödande. Många har varken bil eller möjlighet att åka med bussen med sina rullatorer, de orkar inte heller kånka sina kassar så långt, säger Åsa.

I januari installerade Mats ett nytt kassasystem som skulle minska tillgängligheten av kontanter vid ett eventuellt nytt rån. Förhoppningen var att det skulle skapa lite lugn och ro och att vaktstyrkan inte skulle behöva vakta butiken längre. Därför kom smash-and-grab-rånet som en käftsmäll. Tidigt i januari körde en bil in i entrén till Konsum. Irene berättar hur rånarna hade satt fast en pall framtill på bilen, för att skydda den från märken, och sedan kört rakt in i entrén. Med hjälp av en kofot hade de tagit sig hela vägen in i butiken. På grund av det nya kassasystemet fanns det inga kontanter att komma över så tjuvarna tog postsäckar från postombudet och matvaror istället, berättar hon. ”Gardet” har skyddat butiken i flera månader men när det sker rån mitt i natten finns det inget som avskräcker rånarna, säger Irene.

Tidningsartiklarna har valt att kalla vaktstyrkan ett medborgargarde, något som butiksföreståndare Mats anser är aningen missvisande. Ett medborgargarde har en negativ klang och används av media för att skapa mer dramatiska och provocerande rubriker. I Kågeröd handlar det inte om något ”medborgargarde”, säger han, det handlar om ett gäng bybor som tog sitt ansvar och bestämde sig för att stötta sin butik när den hade det svårt. Trots att begreppet förknippas med något negativt anser Mats att det med fördel kan användas i kommunikationen med polisen och politikerna. Eftersom polisen inte vill veta av att medborgargarden skapas så blir det ett vasst verktyg när man ska föra en debatt menar han. Polisen ser gärna att medborgarna engagerar sig i lokala initiativ som hjälper polisen, men de ska inte överta polisiära uppgifter, säger Mats. Invånarna känner ett ansvar för sin butik, liksom de känner ett ansvar för byn, fortsätter han. Den ökade brottsligheten skapar oro och då vill invånarna gärna bidra till att Kågeröd blir lugnt igen. Större delen av invånarna är infödda så de känner antingen varandra eller deras anhöriga. Därmed blir det att alla på något sätt känner de som drabbas av brotten, säger han.

Sympatiserandet med medmänniskorna kombinerat med strävandet efter att ha kvar Konsum till varje pris är det som driver informanterna. En vilja att ställa upp för andra samtidigt som

de skyddar de egna intressena. Att gå samman i grupp och aktivt verka för att uppnå gemensamma mål är precis det som kollektiv problemlösningsförmåga handlar om. De är villiga att agera och, som en del av en kollektiv enhet, väntar de sig att övriga gruppen också ska agera i deras strävan att uppnå gemensamma mål. Förutsättningen för ett framgångsrikt projekt är dels att det finns en drivande aktör som introducerar det och dels att det finns fler enheter i kollektivet som ansluter och upprätthåller det. Genom att samarbeta i grupp på det sättet ökar den sociala sammanhållningen, den sociala kontrollen och det sociala stödet.

8.3.2 Vilket bemötande fick initiativet?

Ryktet om ”gardet” figurerar inte bara i Svalöv och i angränsande kommuner utan Mats berättar hur han fått positiva reaktioner från hela landet. Folk känner igen Kågeröd för de har läst eller hört om den skara bybor som sitter på vakt utanför, säger han. Bemötandet från själva byn har överlag varit positivt, berättar Irene. Många är väldigt tacksamma för att vi sitter på vakt och i synnerhet personalen på Konsum som blivit uppskrämda av händelserna i butiken, säger hon. Men det är inte uteslutande positivt, tillägger hon. Eftersom ”gardet” är de sista att gå hem för kvällen när butiken har stängt håller de lite extra koll på omgivningarna. Att hålla utkik efter konstiga och ovanliga saker gör en misstänksam och paranoid. Folk tror att vi spionerar på dem, säger hon. Åsa fyller i och berättar att ”gardet” fått utstå en del kritik för att de sitter där. Vi försöker vara vänliga mot alla, men är det någon som inte hälsar på oss så tvingar vi ju inte oss på dem, berättar hon. Sen pratar de om när de blev uthängda som sura A-lagare i ett inlägg på facebook. Det är inte rättvist att bli kallade sådana saker när vi kämpar för att göra byn en tryggare plats, säger Åsa. Förutom den detaljen är stämningen god invånarna emellan. Både Åsa och Irene påpekar att de brukar driva ganska rejält med varandra när de sitter på plats utanför butiken. Det är humöret som håller oss uppe, säger Irene. De berättar att Mats har en stor del i humöret. Hade det inte varit för Mats hade vi inte suttit där, säger Irene. De båda lovordar butiksföreståndaren. Irene berättar att Kågeröd äntligen fått en butikschef med stort engagemang och en stor vilja. Mats är den bäste chef de har haft i Kågeröd och hade inte Mats kommit dit hade butiken troligtvis varit död, säger hon. Åsa instämmer och berättar att Mats kämpar så hårt för att få ha kvar butiken att de känner att de vill dra sitt strå till stacken och hjälpa till. Att vakta utanför butiken är vårt sätt att visa vårt stöd, säger hon. Både Irene och Åsa beundrar Mats kämpaglöd men det går även att urskilja en viss oro. Irene påpekar att hon regelbundet brukar uppmana Mats att han ska vara försiktig så att han inte går in i väggen. Även Åsa går i liknande tankar och flikar in att hon efter det sista rånet undrat om Mats kommer orka med den här pärsen. Hon fortsätter med att berätta

hur Mats uppmanat henne att fokusera på familjen och inte oroa sig för butiken, men Åsa menar att det är precis det hon gör. Hon säger att det är ju det här som är hennes barns framtid. Om det inte blir lugnt i Kågeröd så kommer det påverka hennes barns framtid och uppväxt.

Att medborgarna känner sig delaktiga i vad som händer i området, att de känner ett visst ansvar och att de har möjligheten att påverka vad som händer är viktigt för att skapa ett grannskap rikt på socialt kapital. Ett grannskap präglad av socialt kapital skapar och upprätthåller ömsesidiga normer, de hanterar problem gemensamt och parterna är villiga att göra insatser för gruppens bästa. Genom intervjuerna fick jag en god inblick i den gemenskap som råder i byn. Det var tydligt att de inte bara bryr sig om de kollektiva målen utan de har ett genuint intresse för varandra som människor. Att folk har ett grundläggande intresse av att vara en del av ett nätverk där det sker ett ömsesidigt utbyte är exempel på social responsivitet. Att ha en god relation till sina grannar upplevs vara en stor tillgång, men det är viktigt att det finns en gräns mellan det privata och det gemensamma i grannskapet. Individerna måste själva kunna avgöra i vilken utsträckning de vill vara delaktiga i grannskapet och dess projekt. Att man bor i ett visst område innebär inte att man automatiskt vill vara delaktig i de intressen och värderingar som präglar området. I Kågeröd är det ingen om tvingas att delta i de initiativ som införts, allt sker på frivillig basis.

8.3.3 Nattvandring och attityden mot polisen

Åsa berättar att byborna, förutom bevakningen, har infört nattvandring. Det på initiativ av en, som Mats beskriver det, lokal eldsjäl (ingen av de aktuella informanterna) som tyckte att det fanns ett behov av nattvandrare. Nattvandringen äger rum varje fredag och lördag kväll och precis som med vaktandet så deltar man i den mån man kan och vill, säger Åsa. Hon själv är en av de som brukar delta. Hon berättar att de inte har någon särskild rutt utan går där de känner för, eller om de fått tips om att gå i ett visst område. Irene har fokuserat på bevakningen men även hon har varit nattvandrare en gång i tiden. Hon berättar om hur de på den tiden vandrade för att stoppa knarkvågen som sökt sig till byn. Nere vid parken hade nattvandrarerna hittat gömmor med sprutor och knark. Slutligen fick de fast de som låg bakom droghandeln och då upphörde problemen och idag finns det inga sådana problem, säger hon. Det är fint och lugnt i Kågeröd, så får vi bara bort det här så är det inga problem, jag har aldrig bott på ett ställe där det är så bra, säger Irene. Åsa instämmer i att det brukar vara lugnt och att de oftast inte brukar se något konstigt, men hon tar upp en händelse som hände för en

tre-fyra veckor sedan. Hon berättar att nattvandrarerna var ute och gick när de blev stannade av en bil som sa att de hade sett en person ta ut något som såg ut som ett vapen ur en bil. Personerna hade inte vågat agera själva utan bad nattvandrarerna om hjälp. Nattvandrarerna ringde genast polisen som lovade att komma direkt eftersom det är skarpt läge när vapen är iblandade. I en och en halv timme stod byborna kvar och väntade utan att någon polis dök upp. De kom inte ens när det var skarpt läge, menar Åsa. Åsa ger ytterligare ett exempel på när de blivit svikna av polisen. Nattvandrarerna fick höra om en skåpbil som var i byn och slangade bilar. En kväll fick de syn på skåpbilen ifråga. De vågade inte gå alltför nära utan spred ut sig på varsin tvärgata och ringade in dem och såg då med egna ögon hur bilen slangade bensin från en annan bil. Tre man ringde polisen om samma pågående brott och sa att nu kunde de ta dem på bar gärning eftersom vi ringat in dem, men polisen kom aldrig, berättar hon. Hon kan inte låta bli att undra hur långt de ska behöva gå för att de ska komma. Vi vill inte gärna ingripa själva men vi skulle göra det om vi blir tvungna, säger hon. Vi kan inte bara stå och se på och ringa polisen som ändå inte kommer, tillägger hon. Med bakgrund av allt det hon berättat sammanfattar hon med att säga att förtroendet för polisen är lika med noll. Enligt Irene visar sig inte polisen hos dem. Det händer att de kör förbi i sina bilar men gående poliser har de aldrig sett där, Söderåsens poliser ska täcka ett stort och utspritt område så det blir att de bara kör förbi någon gång ibland, säger hon.

Enligt Mats sitter poliserna i en rävsax. De poliser Mats har pratat med på fältet förstår och vill hjälpa till, men de har inte möjlighet. De måste rätta sig efter de direktiv de får från ledningen om de vill behålla sina jobb, säger han. Han pratar om att han tycker sig se en förändring hos poliser när de passerar 30-års åldern. Den glöd som återfinns hos nyutexaminerade poliser slocknar när de blir äldre, erfarenheten har då lett dem till insikten att de aldrig kommer kunna uppnå det som folk förväntar sig av dem, säger han. Resurserna räcker helt enkelt inte till. Mats anser att straffskalan i Sverige är för snäll, det jobbet poliserna gör idag genererar inte i någon ökad trygghet. Mats tror helt enkelt att felet med dagens polis är att de har för lite resurser, de är felplacerade och de jobbar felaktigt. Polisen får ständiga krav på sig att göra nedskärningar och då är det landsbygden de tar av eftersom där sker färre brott räknat i antal, säger Mats. Men det resulterar i att stora delar av Sveriges befolkning lämnas åt sitt öde. I Svalövs kommun har de inte en enda fast polis, säger han. Även Mats har skräckexempel från handlarna i närområdet på händelser då polisen inte dykt upp. Han berättar om när personal på ICA i Svalöv legat och brottats med rånare i nära 40 minuter i väntan på polisen. Rånnet utlöste ett överfallslarm som gick till polisen i Landskrona.

På vägen passerade polisbilen en järnvägsövergång vid Tågarp som hade problem med bommarna så polisen kom inte över. Slutligen fick en polispatrull från Malmö åka till Svalöv, berättar han. Mats säger att de på landsbygden känner sig lämnade åt sitt öde:

”Alla vi på landsbygden känner ju att vi är övergivna. Och buset fattar ju det, de är inte korkade, de pratar med varandra. Yrkeskriminella snackar ju med varandra. Klart det sprider sig att det lönar sig på landsbygden. I stan åker man fast” (Mats).

Mats säger att det går att se ett mönster vad gäller rånen. De rör sig inom ett mindre geografiskt område och de har samma tillvägagångssätt med stulna skyltar och bilar utrustade med lastpall för att inte förstöra fronten. Fem butiker i närområdet tog de på en vecka, säger han. När Mats pratat med handlare runt omkring så är det i de fallen rånarna har gripits oftast personalen och invånarnas förtjänst, inte polisens. Åsa instämmer genom att säga att det är polisen som har yttersta ansvaret, men eftersom de inte visar sig har andra fått ta över deras uppgifter. Hon säger att det känns som att de arbetar i motvind. Sen polisen i Svalöv lades ner tar det upp mot en timme för polisen att komma, om de ens kommer överhuvudtaget, fortsätter hon. Att ringa till en polis som aldrig kommer får oss att ifrågasätta varför vi ens försöker, säger Åsa.

Irene är drivande bakom bevakningen, Åsa engagerar sig i både bevakning och nattvandring och Mats samordnar möten med politiker och medverkar i lokala samarbeten med andra butiker i samma sits. Informanterna har olika roller och arbetar på olika sätt, men de ingår alla i samma sociala nätverk och de jobbar mot samma mål. Genom graden av deltagande i föreningsliv stärks det sociala kapitalet som är förankrat i de band som förenar individerna i ett nätverk. Individerna i en grupp antar olika roller och positioner, som gemensamt utgör en resurs, som hela kollektivet kan dra nytta av. Kågeröd är, som en kollektiv enhet, starka men på grund av statens våldsmonopol är de begränsade. Som ett civilt initiativ får de endast bevaka och rapportera, resten ska skötas av polisen och rättsväsendet. På grund av otillräckliga resurser har polisen inte möjlighet att ta vid där medborgarna inte har befogenhet att gå längre. Jag vill betona att jag inte ämnar skuldbelägga polisen, de lyder givetvis under direktiv från ledningen och får anpassa sig efter de resurser regeringen tillgett dem. Men utifrån invånarnas perspektiv är det lätt att klandra polisen. Det är polisen medborgarna ringer efter när något händer och det är polisen som inte dyker upp. Ju fler händelser som slutar i besvikelse desto mindre förtroende får dem.

8.3.4 Vad innebär det för landsbygden?

Mats berättar mer om vilken betydelse butikerna har för de mindre byarna.

”Uppskattningsvis finns det kanske en butik per samhälle. Försvinner den så försvinner det sociala navet. Försvinner livsmedelsbutiken brukar det medföra att andra butiker som post och apotek också försvinner. Då finns det inte länge någon naturlig mötespunkt för invånarna” (Mats).

Han fortsätter med att berätta om hur många äldre i byn promenerar till butiken med sina rullatorer bara för att få möta folk. De skulle kunna köpa allt de behöver i en vända men de väljer att dela upp det för att få komma ut och ta del av det sociala. Livsmedelsbutiken med alla dess tjänster behövs för det sociala, säger han. Många av de småföretagare som finns, där ekonomin ofta ligger precis på gränsen av vad de klarar, är beroende av att kunna hämta och skicka paket dagligen för att verksamheten ska gå runt. Tvingas de åka till Svalöv spricker ekonomin, säger han. Företagare som är medvetna om dessa risker väljer att etablera sig i större samhällen istället där det är nära till polis. Försvinner butikerna är det inte lika aktuellt för folk att bosätta sig här, och kan inte byarna tillhandahålla de tjänster folk önskar kommer folk flytta därifrån, säger Mats. Då urholkas byarna och landsbygden dör slutligen ut. Det är ett samhällsproblem om man ser det i ett större perspektiv vilket Mats menar är avgörande, fastän få tänker så långt. Det finns inte någon dokumenterad statistik på hur brottsligheten ser ut och förändras i små byar utan allt ligger på länsnivå, säger han. Polisen och försäkringsbolaget vill att brotten anmäls men folk har slutat. En särskilt utsatt grupp, menar Mats, är bönderna. De blir bestulna på sina redskap och kan då inte bedriva sin verksamhet. De har varken tid eller ork att lägga energi på något som ändå inte leder någon vart. Självrisken är ofta högre än vad en motorsåg kostar så istället för att anmäla köper man en ny för att slippa gå igenom den processen, säger han. Mats berättar att han varit i kontakt med försäkringsbolagets chef och denne hade under samtalet sagt att han skulle vilja ta det så långt som att säga att försäkringsbolaget finansierar brottsligheten på landsbygden. Att försäkringsbolaget ger avlöning till tjuvarna.

De pengar som rånarna kommer över är pengar som butikerna själva behöver, berättar Mats. Många butiker på landsbygden är gamla och har stora investeringsbehov vad gäller ny utrustning. Konsum i Kågeröd skulle till exempel behöva byta ut sina kylar och frysar, men det finns inga pengar till det eftersom pengarna antingen gått till rånarna eller till reparationer

av skador som rånarna orsakat, berättar Mats. På bara ett halvår har butiken förlorat mellan 700 000 och 900 000 kronor. Mats poängterar att då ska man ha i minnet att Coop Konsum inte har några lån på banken. Så att butiken, som har knappt två miljoner på banken, tvingas lägga ut nästan en miljon på reparationer och säkerhetsutrustning för rånerna har inneburit stor ekonomisk påverkan. Den ökade omsättningen täcker kostnaderna för nödvändig utrustning under förutsättning att vi får vara ifred från brottslighet, säger Mats. Att låna pengar från banken är ett alternativ Mats helst vill undvika.

”Det sämsta man kan göra det är att låna en massa pengar. Därför då sänker vi vår soliditet och så är vi rökta på bankerna sen. /.../ Man vill ju gärna ha så mycket egenkapital som möjligt. /.../ Och just nu är soliditeten väldigt hög i och med att vi inte har några lån, den kommer ju krascha under väldigt många år framöver. Då är det inga banker som vill ta i en med tång sen...” (Mats).

Under samtalet med Mats visades hans engagemang tydligt och det märktes att han gjort grundliga efterforskningar om hur utvecklingen kommer se ut om ingen ingriper och stoppar brottsutvecklingen på landsbygden. Att nedläggningen av en enda butik kan innebära så stora skador på sikt är det många som inte är medvetna om. Följderna ligger inte längre på lokalnivå utan på samhällsnivå. En by behöver en form av naturlig mötespunkt där de sociala relationerna och nätverken kan frodas. Den sociala sammansättningen existerar inte i ett vakuum utan relationerna måste underhållas och med en naturlig mötespunkt kan det utbytet ske kontinuerligt. Och oron för framtiden är uppenbarligen inte obefogad. En butik i närområdet, i Billeberga, lades ner vid jul till följd av brottslighet. Om inget händer är det bara en tidsfråga innan en ny butik hamnar i samma sits.

8.3.5 Vilka är det som begår brotten?

Irene uppger att ligorna som begår brotten inte kommer från byn. Hon berättar att hon har rätt så god koll på Kågeröd, framförallt de som bor nära där hon själv bor, och hon är säker på att rånarna kommer utifrån. Åsa instämmer med att säga att skulle de få syn på en person de inte känner igen så antingen får de reda på vem det är förr eller senare eller så tar de aktivt reda på vem det är. Även Mats instämmer i att ligorna som attackerar byn kommer utifrån. När man hör vittnen berätta om utseende och andra kännetecken så märker man att de inte är från byn, säger han. Mats har studerat flertalet BRÅ-rapporter och vet att generellt brukar lokalkännedom vara viktigt vid brott och att brottslingar tenderar att begå brott i närheten av

hemmet, men han tror att det främst gäller brottslighet i större städer. På landsbygden krävs det inte mer än att de rekar butiken ifråga för att kartlägga rutinerna samt tar reda på när det finns som mest pengar och/eller som minst personal, säger han. Sen är han övertygad om att det är frågan om olika gäng. De är entreprenörer som nischer sig och anpassar sig efter förutsättningarna, att butiken införde ett säkerhetssystem för säkrare kontanthantering ledde bara till att rånarna istället gjorde ett smash-and-grab-rån där de stal postsäckar och matvaror, uppger han.

Det finns absolut en form av alla-känner-alla-anda i byn. Det märktes framför allt under intervjun med Irene då hon hälsade på i princip alla personer som passerade vår bänk. Likaså tittade de flesta undrande på mig, det var ganska uppenbart att jag inte var ett normalt inslag i deras vardag. Relationerna mellan dem, som är förankrade i ömsesidig bekantskap och igenkännande, ger dem förmågan att identifiera människor som inte tillhör det egna nätverket. Skulle det dyka upp en okänd person i byn tar de antingen aktivt reda på vem den nya personen är, eller så faller det sig naturligt att de får höra det på andra vägar. Som ett resultat av den sociala kontroll som gör att invånarna känner varandra eller åtminstone känner till varandra, är alla tre informanter eniga om att gärningsmännen kommer utifrån.

8.3.6 Vad behöver göras?

När det kommer till vad som behöver göras för att förbättra situationen i Kågeröd svarar samtliga tre informanter att de önskar en ökad frekvens av polisiär närvaro. Mats är noga att poängtera att de inte menar polisiär närvaro i form av att de åker förbi i sina radiobilar utan i form av fotpatrullerande polis. Fotpatrullerande polis som interagerar med invånarna och som tar sig tid att skapa kontakt med de som bor här, säger han. Åsa säger att det önskas att polisen ska vistas mer i byn på en regelbunden basis. Likaså de andra byarna i närheten som också drabbats, Ekeby, Marieholm och Billeberga, skulle ha nytta av att ha polisen närmare, tillägger hon. Mats har varit drivande för att få upp problematiken med brottslighet på landsbygden på riksnivå. Han berättar om det dialogmöte som ägde rum den 11 februari. Med på mötet var ett antal handlare och säkerhetschefer från COOP, ICA, Netto och Matrebellerna, kommunalråd från Svalöv och Landskrona, polischefer från Nordvästra Skåne och Söderåsens område. Tre riksdagsledamöter samt representanter från länsstyrelsen, Svensk handel, Svenskt näringsliv med flera var också på plats. Syftet med mötet var att skapa ett lokalt samarbete mellan handlare, polis och kommun samt att få upp på risknivå att situationen på landsbygden är ohållbar och att där behövs permanent polis, berättar Mats. Han

fortsätter med att säga att en stor del av alla ärenden gällande rån, inbrott och stölder läggs ner i brist på bevis. Enligt polisen behövs gärningsmännen i princip tas på bar gärning för att det ska finnas tillräcklig bevisning för fällande dom. Då rån och inbrott sker inom tio minuter krävs det att polisen är på plats inom den tiden för att kunna ta dem på bar gärning. Som det ser ut på många håll på landsbygden är inte polisen på plats förrän långt senare, vilket då resulterar i att de missar gärningsmännen, säger Mats. Om det fanns en närpolis skulle den tiden minskas drastiskt och chansen att ta fast tjuvar och rånare ökar markant. Den polisiära närvaron är bristfällig, uttryckningstiden är för lång och brottsärenden läggs ner i brist på bevisning vilket leder till att uppklaringsprocenten är låg, säger Mats. Han menar att det som måste hända är att polisen återinförs i Svalöv så att kommunen får en permanent polis på plats. Att ha polis på plats medför dels att brotten klaras upp i högre omfattning eftersom de kan vara snabbare på plats och dels blir det en preventiv åtgärd då en polisiär närvaro har en avskräckande effekt på brottsligheten. Det ska inte ligga på invånarnas ansvar att skapa medborgargården för att minska brottsligheten utan det är enbart polisen som ska utföra polisiära uppgifter, säger Mats. De tre riksdagsledamöterna lovordade initiativet med en vaktstyrka utanför Konsum, men gav inga konkreta svar på vad de planerade att göra för att hjälpa till trots flertalet uppmaningar, berättar Mats. Så han har inte särskilt höga förhoppningar att de ska ta frågan vidare. Han hyser större hopp att Svensk handel och Svenskt näringsliv kan använda sina kanaler och pusha på och att säkerhetscheferna för respektive butik kan använda sina positioner inom sina organisationer för att få upp frågan till riskdagen där resurserna fördelas. Mats berättar att han, förutom kravet på en ökad närvaro av polis, hoppas att mötet ska leda till ett stabilt lokalt samarbete. Ett samarbete mellan handlare, politiker och polisen i närområdet. Oavsett vilken skylt vi har på taket så ska 7-8 handlare från 3 kommuner samarbeta för att förebygga brott, säger han. Samarbetet innefattar tips på hur omsättningen kan förbättras, eventuella samköp av säkerhetsutrustning till rabatterat pris, införa sms-grupp där handlarna snabbt kan varna varandra vid händelse av misstänksamheter i butiken och så vidare, fortsätter han. Att handlare från konkurrerande kooperativ går samman och startar ett samarbete är unikt och Mats hoppas att det ska sprida sig i media så att det till slut kan nå upp på riksnivå. Man kom överens om att ses en gång i halvåret i en ny butik varje gång för att skapa kontinuitet i samarbetet, säger han.

Lokaltidningar och P4 Malmö var på plats och bevakade mötet. Med var också representanter från SVT med deras nya programserie "Ett klivet land". Serien produceras för SVT och ska

sändas på SVT Play i maj⁸⁰. Poängen med mötet var att sätta en boll i rullning och när det kommer till att sprida ett budskap är media en oerhört viktig resurs som når ut till ett stort antal människor. Förhoppningsvis kan det leda till att fler som sitter i samma situation utan förmåga att agera själva ansluter sig till större nätverk för att få mer genomslagskraft. Den viktigaste aspekten för att åstadkomma förändring är kunskapsspridning och det är därför aktörer från Kågeröd och närområdet aktivt jobbar för att få sina åsikter hörda.

8.3.7 Hur ser de på framtiden?

Händelserna de senaste månaderna har skapat en ny vaksamhet i byn. Irene berättar att det är lätt att bli misstänksam mot allt som sticker ut från det ”normala”. Allt från bilar som parkerar i motsatt riktning jämfört med hur de flesta brukar parkera utanför butiken till misstänkta personer inne i butiken som går utan att handla något lägger man märke till nu som man inte gjorde innan, säger hon. Samtidigt går det inte att rätta sig efter alla andra, då ser man konstiga saker överallt, fortsätter hon. Irene berättar att hon tror det bara är en tidsfråga innan rånare dyker upp igen. Så fort man har tänkt att nu lugnar det säkert ner sig har det hänt igen, men vi tänker inte ge oss förrän butiken är säker, säger hon. Mats är av samma åsikt; trots alla bakslag finns ge upp inte på världskartan. Men han berättar också att om brottsligheten fortsätter i samma takt som den gjort kommer butiken få slå igen om en tre-fyra år. Enligt Mats är många andra byar är i samma situation. Flera av dem har inte råd att köpa in avancerad säkerhetsutrustning vilket medför att det alltid finns kontanter tillgängliga i de butikerna, säger han. Samhället har jobbat aktivt för att minska kontanthantering och bankerna är en av de aktörer som numera knappt hanterar kontanter alls. Brottsligheten måste då anpassa sig efter rådande förutsättningar och har fått flytta ner ett steg i näringskedjan till livsmedelsbutiker som inte har råd att ha högsäkerhetsutrustning. De kanske inte kommer över så stor mängd pengar varje gång, men då risken att åka fast i princip är obefintlig så kan de återkomma gång på gång, säger han.

På grund av minskad kontanthantering, nedskärning av polisen och andra samhällsförändringar har brottsligheten förflyttats ut på landsbygden där människor och verksamheter har svårt att försvara sig. Den form av organiserad brottslighet, som informanterna tror det är frågan om, livnär sig på kriminalitet och de är därmed duktiga på att anpassa sig efter rådande förutsättningar. För att få stopp på organiserade kriminella nätverk av den karaktären behöver det offentliga och det privata agera tillsammans som en gemensam

⁸⁰ I skrivande stund har serien ännu inte börjat sändas.

styrka. Trots att lokalbefolkningen i Kågeröd jobbar i motvind är alla tre informanter eniga om att de kommer kämpa för sin by. Tidigare projekt har gett fruktbara resultat så förhoppningen är att detta ska bli ännu ett sådant fall. De har visat att deras ambition att göra skillnad fungerar och de ser det som sin plikt att skydda sin by.

8.3.8 Livet i Kågeröd

Irene är den av intervjupersonerna som har bott längst i Kågeröd och hon pratar mycket gott om sin by. Dess läge med skogen som omgiver dem och Söderåsen inpå knuten. Det är en bra plats att växa upp på och ofta kommer de unga som flyttat härifrån för studier eller resor tillbaka till Kågeröd när de vill stadga sig och skaffa familj, säger hon. Irene påpekar att hon har koll på det mesta som sker i byn och därför är det till henne journalisterna vänder sig när det hänt något nytt. Hon har varit delaktig i flera projekt som pågått i byn. Till exempel fanns det planer på att göra en ny väg⁸¹ så att lastbilar och andra större fordon skulle slippa köra rakt igenom Kågeröd, berättar hon, men efter att byborna lagt sig i diskussionen är projektet numera lagt på is. Lastbilarna stör inte särskilt mycket och framförallt skapar det ett flöde genom byn som Irene tycker är positivt. Därför var hon en av dem som agerade för att få projektet uppskjutet. Hon pratar om trottoaren lite längre ner på gatan. Där är bara utrymme till en rullator så vid möte måste någon gå ner på gatan. Det har hon skrivit till politikerna om och de har sagt att de ska åtgärda problemet. Jag poängterar att det verkar som att deras klagomål leder någonstans och hon medger att kommunen mycket riktigt kan vara samarbetsvilliga om man ligger på dem och tjarar. Men Irene är inte den som ger sig. Bara för att det är ett litet samhälle ska inte folk få göra vad de vill i Kågeröd, säger hon.

Mats berättar att Kågeröd har ett aktivt Facebook-forum med ca 950 följare. Med tanke på att det i byn bor runt 1500 invånare är det en stor andel, säger han. Forumet är ett bra sätt att nå ut till många och används frekvent för att sprida information och uppdatera varandra om vad som händer i byn. Mats har försökt uppmana folk att ha en positiv attityd på forumet för att stärka relationen mellan invånarna. Nattvandrarerna i Kågeröd har också sin egen Facebook-sida. Mats försöker stötta det initiativet också men han har svårt att hinna med allt. I april hade nattvandrarerna en lokal loppis och för att visa sitt stöd sponsrade Konsum med korb och bröd. Förutom loppisen är det relativt dåligt med sociala evenemang i byn. Mats uttrycker att

⁸¹ I 2013 års tillväxtprogram fanns planer på en ny dragning av riksväg 109 på grund av otillfredsställande förhållanden. En ny dragning skulle innebära ökad trafiksäkerhet inne i samhället och den nya vägen skulle samla upp trafik från småvägarna på landsbygden.

han tycker det är synd att det inte händer mer:

”Jag känner att det finns så mycket potential /.../ tillsammans är vi starka. Vi kan inte sitta i varsitt hörn utan det är tillsammans vi är starka” (Mats).

Mats har bott på flera ställen tidigare och poängterar att han aldrig varit med om sådana här saker innan. Just därför är det viktigt att ta tillvara på den potential som finns och använda den till byns fördel, säger han.

Ingen av informanterna är födda i Kågeröd och de har bott där varierande länge.

Uppfattningen om Kågeröd är däremot densamma. Irene påpekade att hon aldrig bott på ett så bra ställe och inte heller Mats hade upplevt samma medborgaranda tidigare. De vänder sig inte bara till varandra vid allvarliga problem utan även för utbyte av tjänster och hjälp. Den typen av ömsesidigt utbyte ökar sammanhållningen och lojaliteten, de ställer upp för varandra och förväntar sig samma bemötande tillbaka. På så sätt upprätthålls medborgargemenskapen. För att skapandet av ett civilt initiativ ens ska bli aktuellt krävs det en aktör som startar upp det. Grannskapspersonligheter och eldsjälar spelar där en viktig roll. En eldsjäl/grannskapspersonlighet är en person som är involverad i en organisation eller verksamhet som de känner ett brinnande intresse för. De rör sig i grannskapet på regelbunden basis, de är uppdaterade på aktuella händelser och de är drivande när det kommer till att få saker gjorda. Informanterna må vara involverade i olika projekt men deras mål är detsamma och samtliga tre visar ett stort engagemang och en stark vilja att verka för en bättre tillvaro. Alla tre är viktiga enheter i det kollektiv som Kågeröd utgör, men den som utmärker sig mest är i min åsikt Irene. Irene uppgav själv att hon är den person journalisterna brukar vända sig till när de vill höra de senaste händelserna i byn eftersom hon med säkerhet är den som har den informationen. Hon har bott längst i byn och har under alla åren som Kågerödsbo haft en central roll i främjandet av byns utveckling.

9. Slutsatser och analys

9.1 Civila initiativ som brottsförebyggande insats

Hur fördelningen av ansvaret för det brottsförebyggande arbetet ska se ut är en viktig kriminalpolitisk aspekt. Staten är den part som har våldsmonopol och det yttersta ansvaret för rättsskipningen, men medborgarnas delaktighet måste ses som en central del av

samhällsansvaret. En privatisering av polisverksamheten och rättsväsendet medför problem eftersom det offentliga inte har de maktbefogenheter som krävs för att ingripa och det är heller inte rättssäkert att privatpersoner ägnar sig åt polisiära uppgifter. Samtidigt är det offentliga beroende av det privata; polisen och rättsväsendet är beroende av medborgarna för att skapa ett effektivt brottspreventivt arbete. Civila insatser är ett arbete där förutsättningarna och formerna skiljer sig från det statliga då de bygger på samverkan, informell kontroll och medmänskligt engagemang. Staten förespråkar civila initiativ i form av bevakning och rapportering till polisen eftersom insatser av den karaktären håller sig inom den straffrättsliga ramen. Civila initiativ som kategoriseras som medborgargården är inte önskvärda då de tenderar att passera gränsen mellan det offentliga och det privata, och således överskrider gränsen för var som är rättsligt tillåtet. Den här studien har gjort en närmare analys av civilsamhället Kågeröd i Svalövs kommun för att skapa en förståelse för den sociala sammansättningen hos civilsamhällen med hög grad av medborgerligt engagemang. På grund av all den medborgerliga aktivitet som ägt rum i Kågeröd under det senaste halvåret ansågs byn vara en lämplig kandidat till att illustrera civilsamhällets organisation och betydelse för det brottsförebyggande arbetet.

9.2 Kågeröds struktur och organisation

Kågeröd valdes just på grund av deras förmåga att agera brottspreventivt för att skydda de egna intressena. Enligt intervjupersonerna är Kågeröd är inte den enda byn i närområdet att befinna sig i en ekonomiskt utsatt situation, men det är den enda byn som engagerat sig i så stor omfattning. Det måste således finnas drivkrafter och mekanismer som påverkar graden av delaktighet från civilsamhället. Inom alla sociala system finns olika typer av relationer med varierande styrka och för civilsamhället Kågeröd ligger dess styrka i det sociala kapitalet och den sociala kontrollen. Socialt kapital innefattar förekomsten av sociala nätverk, möjligheter att delta i samhällslivet och graden av social samhörighet i närmiljön. Att medborgarna känner delaktighet i nätverkets angelägenheter, att de känner ett visst ansvar och att de har möjligheten att påverka utvecklingen av nätverket är betydande förutsättningar för ett grannskap rikt på socialt kapital. I Kågeröd visar sig det sociala kapitalet i skapandet av gemensamma normer, i hur de gemensamt hanterar problem som uppstår i nätverket och i hur parterna är villiga att göra insatser till fördel för hela kollektivet. Bevakningen och nattvandringen är ett resultat av deras förmåga att agera på en oönskad brottsutveckling. Att människor deltar i lokala och sociala nätverk ökar känslan av kontroll hos nätverket och den informella sociala kontrollen tar sig uttryck i hur benägna individerna är att agera när något

önskat händer. Intervjupersonerna anser inte att polisen uppfyller sin del som skyddande organ och vänder sig därmed till det egna nätverket vars relationer är präglade av gemensamma normer och tillit. Den informella sociala kontrollen är inte korrelerad med samhällets storlek eller befolkningstätheten utan är förankrad i livsstilen och relationerna mellan parterna i nätverket. Därför är det relationerna invånarna emellan som är Kågeröds styrka. Att de känner varandra väl, att det sker ett ömsesidigt utbyte av information och att de ställer upp för varandra är det som ligger till grund för den starka sociala kontroll som återfinns i byn.

Sympatiserandet med medmänniskorna kombinerat med strävandet efter att ha kvar Konsum till varje pris är det som driver invånarna i Kågeröd. De visar prov på kollektiv problemlösningsförmåga genom att gå samman i grupp och aktivt verka för att uppnå gemensamma mål. De är villiga att agera och, som en del av en kollektiv enhet, väntar de sig att övriga parter i gruppen också ska agera i deras strävan att uppnå gemensamma mål. Motiven bakom agerandet i Kågeröd är dels att minska brottsligheten i sin egen by genom skyddandet av de egna intressena, och dels att förbättra situationen för landsbygden i allmänhet genom samarbetet med angränsande kommuner där de gemensamt strävar efter att få upp problemet med bristfällig polisiär närvaro på landsbygden på riksnivå. Att människor befinner sig i samma situation och arbetar mot gemensamma mål gör att de kan identifiera sig med varandras öden vilket verkar som en sammanhållande kraft. Den gemensamma övertygelsen om att Konsumbutiken behövs kombinerat med den gemensamma övertygelsen om att polisen behövs på plats på landsbygden är den sammanlänkande kraften bakom ”medborgargardet” och de övriga initiativen som genomsyrar Kågeröd. En nedläggning av Konsum skulle inte bara försvåra deras vardag, utan framförallt ha en negativ inverkan på de sociala relationerna i det nätverk som utgör Kågeröd. Skulle butiken försvinna hotas de sociala relationerna eftersom de inte längre har en naturlig plats att ackumuleras på. Många samhällen har endast en naturlig träffpunkt vilket blir den plats där den sociala sammansättningen och nätverken frodas. Den sociala sammansättningen existerar inte i ett vakuum utan relationerna måste underhållas och med en naturlig mötespunkt kan det sociala utbytet ske kontinuerligt. På samma sätt som sociala nätverk inte existerar av sig själva så uppkommer de inte heller av sig själva. Alla parter i ett socialt system spelar en viktig roll, men det finns vissa aktörer som har större betydelse när det kommer till skapandet och upprätthållandet av civila initiativ. I forskningsgenomgången kallades dessa aktörer grannskapspersonligheter/eldsjälar. Det är personer som vistas i området på regelbunden

basis, de tar ansvar för nätverket och de är uppdaterade på aktuella händelser i grannskapet. Förekomsten av sådana personligheter upplevs som en styrka på grund av deras brinnande strävan att verka för en bättre tillvaro för hela kollektivet. Intervjuerna med informanterna visade att det finns flera sådana aktörer i Kågeröd. De engagerar sig i olika initiativ och i varierande frekvens men de finns där och ser till att det totala sociala nätverket som Kågeröd utgör inte kollapsar. De är fast beslutna att inte ge upp eftersom de är medvetna om vilka konsekvenser som väntar om ingen förändring sker. Konsekvenserna sträcker sig från mikronivå till makronivå så såväl Kågeröd som landsbygden överlag går en osäker framtid till mötes. Åtgärdas inte brottsligheten på landsbygden kommer samhällenas naturliga mötespunkter att försvinna. Utan en naturlig träffpunkt för utbyte av information kommer den sociala strukturen att påverkas negativt vilket resulterar i en minskad benägenhet att bosätta sig på landsbygden. Byarna kommer då urholkas och slutligen dör landsbygden ut. Att landsbygden dör ut påverkar samhället på flera plan däribland en förlust av den delen av det brottsförebyggande arbetet som de mindre civilsamhällena står för.

9.3 Civilsamhällets betydelse

Civilsamhällen med den sociala struktur som Kågeröd har borde ses som en värdefull resurs i det brottsförebyggande arbetet genom deras förmåga att kunna agera kollektivt och verka för bättre omständigheter. De har en stark social kontroll, ett starkt socialt kapital och en kollektiv problemlösningsförmåga som visar sig i deras samhällsengagerade nätverk. De investerar i civila initiativ på grund av sin beslutsamhet att skydda de egna och kollektivets intressen. Trots sina interna styrkor känner Kågerödsborna sig övergivna och lämnade åt sitt öde. Deras arbete genererar inte i någon minskad brottslighet eftersom staten inte tar vid och fullföljer det arbete civilsamhället startat. Det blir inget ömsesidigt utbyte av hjälp utan byborna arbetar enkelspårigt. Staten är den part som har våldsmonopol och besitter det yttersta ansvaret för brottsbekämpningen. Medborgarna är således begränsade i sitt agerande. Det offentliga och det civila måste mötas på halva vägen eftersom polisens armar inte når ut överallt på mikronivå och privatpersoner har inga ”rättigheter” på makronivå. Det civila representerar samhället och staten representerar det offentliga, och de kommunikationsvägar som råder mellan parterna är ineffektiva och bör förbättras för att erhålla önskad effekt. Det arbete de båda parterna står för ska inte ses som åtskilda preventionsprogram utan de ska stärka varandra och verka kompletterande. Christie menar att problemet idag är att problemhanteringen i alltför stor grad vilar på vertikalt styrda system och formella institutioner vilket skapar en distans mellan människor. Vertikalt styrda system förlitar sig på

på förhand bestämda metoder och tar inte hänsyn till de omständigheter som präglar det enskilda fallet. Christie förespråkar att problemhanteringen i större utsträckning bör vila på horisontella system där de involverade parterna avgör vad som är relevant och de får möjlighet att styra konflikten eftersom de har bäst förutsättningar att hantera den. Den horisontella rättsskipningen menar att problem ska förankras lokalt. Det brottsförebyggande arbetet måste förankras lokalt, där problemen finns, utan att för den sakens skull bortse från det faktum att statsmakterna har det övergripande ansvaret för de kriminalpolitiska instrumenten. Konflikter bör lösas lokalt mellan involverade parter och det hamnar på regeringens bord att försäkra att det lokala arbetet bedrivs under goda förutsättningar, med de resurser som krävs och med tillgång till effektiva verktyg. Problemet med de vertikalt styrda systemen är att den drabbade parten har förlorat sin rätt att delta vilket visar sig i Kågeröd då intervjupersonerna känner sig förbisedda och övergivna. Problemen sker hos dem, det är inte mer än logiskt att de bör involveras i sökandet efter lösningen på problemet. Att Kågeröd använder horisontell rättsskipning i form av intern problemlösning samtidigt som de argumenterar för att polisen måste hjälpa dem i större utsträckning kan verka tvetydigt. Brottsbekämpningen i sig kan inte undvika att till viss del stödja sig på vertikala system, men i det brottspreventiva skedet bör hanteringen ha en mer horisontell utgångspunkt och vara lokalt förankrat. De samverkansprojekt som Kågeröd och angränsande kommuner startat är civilsamhällets sätt att visa initiativförmåga och ge konkreta förslag på hur arbetet kan förbättras. Medborgarna begär inte bara hjälp utan de erbjuder statliga aktörer ett nära samarbete för att gemensamt få bukt med brottsligheten. De vill varken sköta konflikten själv eller överlämna den helt åt staten, de vill bara få chansen att påverka och hjälpa till. Fallet Kågeröd har hjälpt till att belysa att civilsamhällets kompetenser och förmågor inte utnyttjas som en resurs trots den potential som finns. Civilsamhällets ansvar och betydelse måste lyftas fram för att kunna ta tillvara på den kreativitet och arbetskraft som finns bland enskilda individer, organisationer och företag. Detta får stöd av *Allas vårt ansvar* som poängterar att det är viktigt att hitta sätt för hur samverkan mellan polisen och det enskilda kan utvecklas och effektiviseras. Den delen av det brottsförebyggande arbetet som medborgarna utför är ett tämligen outforskat ämne, vilket exempelvis visar sig i *den nationella trygghetsundersökningen* som inte tar upp betydelsen av sociala nätverk och de insatser som invånarna står för. NTU är i många avseenden en viktig faktakälla, men genom att bortse från graden av social kontroll i civilsamhället och skapandet av sociala nätverk missar den viktiga aspekter. Som en konsekvens finns det inga empiriska data om den del av det brottsförebyggande arbetet som civilsamhället står för, trots att deras del ska ses som lika

viktig som det offentliga. För att minska risken för oönskade kriminalpolitiska bieffekter av de beslut som fattas måste politiska beslutsfattare på olika nivåer bli medvetna om hur det ser ut på fältet. Där inräknat den del av det brottsförebyggande arbetet som medborgarna står för. Starka civilsamhällen som Kågeröd behövs för att skapa en stark demokrati och ett effektivt brottsförebyggande arbete, och det borde ligga i alla parter intresse att värna om civilsamhällen på landsbygden eftersom de är en värdefull resurs. Min förhoppning är att den här rapporten kan användas som ett hjälpmedel i processen att belysa civilsamhällets betydelse för det brottsförebyggande arbetet.

10. Avslutande kommentarer

Under bearbetandet av litteratur lade jag märke till att skrivna verk om medborgerliga engagemang och medborgargården i preventionssyfte nästan uteslutande begränsar sig till tidningsartiklar. Det verkar således finnas en brist på vetenskapliga studier som har riktat in sig på den privata delen av samhällsansvaret. Med utgångspunkt i min diskussion om civilsamhällets betydelse bör den delen av brottspreventionen som civilsamhället står för lyftas fram och betonas i större uträkning. Mitt förslag till framtida forskning blir därmed att undersöka hur det kommer sig att de inte får större utrymme i rikstäckande studier som NTU och liknande. Det är överlag önskvärt med mer kunskap om hur stor del av det brottsförebyggande arbete som medborgarna står för eftersom de spelar en avgörande roll i brottsbekämpningen. Det medborgerliga engagemanget bör inte bara belysas utan det bör också undersökas hur kommunikationen och samverkan mellan det offentliga och det privata kan effektiviseras så att de verkar kompletterande.

11. Referenslista

11.1 Litteratur

Björkemarken, Mariann (2009). *Medborgarskap, otrygghet, brottslighet: vad kan vi mäta? vad vill vi åtgärda?* Göteborg: Göteborgs stad

Bourdieu, Pierre (1986). *The Forms of Capital*. I Richardson, John G. (red.). *Handbook of theory and research for the sociology of education*. Westport, Conn.: Greenwood Press

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Christie, Nils (2005). *Lagom mycket kriminalitet*. Stockholm: Natur och kultur

Christie, Nils (2009). *Conflicts as Property*. I Hirsch, Andrew von, Ashworth, Andrew & Roberts, Julian (red.) (2009). *Principled sentencing: readings on theory and policy*. 3. ed. Oxford: Hart

Engwall, Viveka (red.) (1995). *Privatisering inom rättsväsendet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Jacobsen, Dag Ingvar (2007). *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Bengt & Engdahl, Oskar (red.) (2011). *Social kontroll: övervakning, disciplinering och självreglering*. 1. uppl. Malmö: Liber

Olsson, Sören, Cruse Sondén, Gerd & Ohlander, Marianne (1997). *Det lilla grannskapet: gårdar, trapphus och socialt liv*. Göteborg: Centrum för byggnadskultur i västra Sverige

Putnam, Robert D. (2006). *Den ensamme bowlaren: den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse*. 2. uppl. Stockholm: SNS förlag

Putnam, Robert D. (2011). *Den fungerande demokratin: medborgarandans rötter i Italien*. 2. uppl. Stockholm: SNS förlag

Rikspolisstyrelsen. *Medborgarbevakning: samverkan eller medborgargarde?* (2000). Stockholm: Rikspolisstyrelsen

Thurén, Torsten (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber

Wickenberg, Per (2013). "Souls of fire". I Baier, Matthias (red.). *Social and legal norms: towards a socio-legal understanding of normativity*.

Yin, Robert K. (2007). *Fallstudier: design och genomförande*. 1. uppl. Malmö: Liber

11.2 Övriga källor

Brandt, Mikael. *Dramatisk jakt på butikstjuvar i Kågeröd*. Helsingborgs dagblad (2015-01-05). Hämtad: 2015-03-31. Tillgänglig på:

<http://www.hd.se/lokalt/landskrona/2015/01/05/dramatisk-jakt-pa-butikstjuvar-i-kagerod/>

Brusewitz, Martin. *Medborgargarde skyddar byns råndrabbade butik*. Helsingborgs dagblad (2014-11-15). Hämtad: 2015-03-31. Tillgänglig på:

<http://www.hd.se/lokalt/svalov/2014/11/15/medborgargarde-skyddar-byns-randrabbade-butik/>

Christoferson, Suzane. *Polisen behövs på landsbygden också*. Aftonbladet (2014-11-07).

Hämtad: 2015-03-31. Tillgänglig på:

<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/brottochstraff/article19821937.ab>

Eriksson, Katarina (2009). *Otrygghet och segregation - Bostadsområdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott*. Brottsförebyggande rådet. Hämtad: 2015-05-04.

Tillgänglig på:

http://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f180001833/1309944773813/2008_16_otrygghet_segregation.pdf

Hemström, Ola. *Vem ska stoppa stölderna på landsbygden?* Sveriges radio (2014-09-30).

Hämtad: 2015-04-28. Tillgänglig på:

<http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/437799?programid=3381>

Henriksson, Daniel. *Ekdungens förskola är kvalitetscertifierad!* Svalöv kommun (2014-12-

05). Hämtad: 2015-05-06. Tillgänglig på:

<http://www.svalov.se/arkiv/nyheter-2013-2014/2014-12-05-ekdungens-forskola-ar-kvalitetscertifierad.html>

Henriksson, Daniel. *Åsgårdens boende 5:e bäst i landet.* Svalövs kommun (2013-05-31).

Hämtad: 2015-05-06. Tillgänglig på: [http://www.svalov.se/arkiv/nyheter-2013-2014/2013-05-](http://www.svalov.se/arkiv/nyheter-2013-2014/2013-05-31-asgardens-boende-5e-bast-i-landet.html)

[31-asgardens-boende-5e-bast-i-landet.html](http://www.svalov.se/arkiv/nyheter-2013-2014/2013-05-31-asgardens-boende-5e-bast-i-landet.html)

Jordbruksverket. *Så här definierar vi landsbygd* (2015-04-15). Hämtad: 2015-04-27.

Tillgänglig på:

<http://www.jordbruksverket.se/etjanster/etjanster/landsbygdsutveckling/alltomlandet/sahardefinierarvilandsbygd.4.362991bd13f31cadcc256b.html>

Justitiedepartementet, Kommittédirektiv 1993:37, *Trygghet i samhället*

Justitiedepartementet, Ds, 1996:599, *Allas vårt ansvar*

Lundin, Jonas. *"Rånen och inbrotten tar död på byarna"*. Lokaltidningen, Landskrona &

Svalöv. (2015a-01-12). Hämtad: 2015-03-31. Tillgänglig på:

<http://landskrona.lokaltidningen.se/raanen-och-inbrotten-tar-dod-paa-byarna-/20150112/artikler/701149831/1179>

Lundin, Jonas. *Svalöv toppar rånranking.* Lokaltidningen Landskrona & Svalöv (2015b-01-

15). Hämtad: 2015-03-31. Tillgänglig på: [http://landskrona.lokaltidningen.se/svalov-toppar-](http://landskrona.lokaltidningen.se/svalov-toppar-raanranking-/20150115/artikler/712319943/)

[raanranking-/20150115/artikler/712319943/](http://landskrona.lokaltidningen.se/svalov-toppar-raanranking-/20150115/artikler/712319943/)

Mallén, Agneta (2005). *Trygghet i skärgårdsmiljö* [Elektronisk resurs] : *en studie om rädsla för brott i Åboland*. Diss. Lund : Univ., 2005.

Tillgänglig på:

http://theses.lub.lu.se/postgrad/search.tkl?field_query1=pubid&query1=soc_539&recordform

at=display

Strömberg, Lars-Olof. *Rånen hotade butiken – skyddas av ortsbör*. Kvällsposten (2014-11-15). Hämtad: 2015-03-31. Tillgänglig på: <http://www.expressen.se/kvallsposten/ranen-hotade-butiken--skyddas-av-ortsbor/>

Svalövs kommun (2013). *Tillväxtprogram Kågeröd*. Hämtad: 2015-05-06. Tillgänglig på: <http://www.svalov.se/download/18.4f8c23c5148c313257729150/1414421728148/Kågeröd141027.pdf>

Svalövs kommun (2014). *Välkomna till Svalövs kommun – Kågeröd*. Hämtad: 2015-05-06. Tillgänglig på: http://www.svalov.se/download/18.6533b29e1455d3bae2919324/1399273120701/InfoblادKågeröd_2014.pdf

Svensk handel (2014). *Butiksrån 2014*. Hämtad: 2015-04-28. Tillgänglig på: http://www.svenskhandel.se/globalassets/_gammalt-innehall/rapporter/2015/butiksran-2014.pdf

Trygghetsutredningen (1995). *Trygghet mot brott: rollfördelning och samverkan : slutbetänkande*. Stockholm: Fritze

www.ne.se

10.3 Nyckelpersoner

Irene Horsner, privatperson, intervju 150421

Åsa Karlsson, privatperson, intervju 150421

Mats Stedt, butiksföreståndare Coop Konsum i Kågeröd, intervju 150421

12. Bilagor

12.1 Intervjuguide

Den här mallen, med några modifieringar beroende på vem jag pratade med, användes vid intervjuerna.

1. Börja med att fråga om namn, ålder, jobb, hur länge personen ifråga bott i Kågeröd osv. Släkt och familj där?
2. Hur hela grejen med ”medborgargardet” började. Hur de bestämde sig för att dra igång en medborgarbevakning av Konsum. Följ upp med frågor om hur många som är aktiva, om det fortfarande pågår, hur det fungerar. Vaktschema? Vad blev resultatet?
3. Mats ska tillfrågas om Konsums situation och hur han upplever invånarnas stöd, och ”gardet” ska tillfrågas hur bemötandet från Mats och övriga Kågeröd varit.
4. Fråga om hur stämningen är i Kågeröd. Vad finns det för lokala föreningar? Hur är sammanhållningen invånarna emellan? Hur är deltagandet vid sociala evenemang? Hur är relationen mellan invånarna?
5. Jag läste att nattvandring införts i Kågeröd igen. Var det invånarnas initiativ? (Om det var eget initiativ så följ upp med frågor om hur och varför det startade). Har det funnits andra initiativ?
6. Attityden mot myndigheter. Hur polisens närvaro i Kågeröd är? Ringer de polisen vid brott? Förtroende för polisen? Grundar sig deras engagemang i hoppfullhet eller hopplöshet?
7. Jag läste att en butik i Billeberga fått stänga till följd av brottslighet, och att butiker i Ekeby och Marieholm också varit drabbade av bland annat inbrott. Fråga om varför de tror att just mindre orter är extra utsatta? De fall jag hittat om liknande insatser (ex Tyringe och Vittsjö) har också handlat om mindre städer/byar, hade situationen varit annorlunda i en större stad?
8. Vad tycker de behöver göras för att situationen ska förbättras? Vad behöver polisen göra? Vad behöver politikerna göra? Vad behöver de som invånare göra?

Det var ett möte med rikspolitikerna den 11 februari, vad togs upp och vad blev resultatet?
Hur ser de på framtiden?

9. Glöm ej att tacka för medverkan och att de gärna får höra av sig om de vill fråga något.